

Микола Карпенко

Автор висловлює щирі подяки Канадському Товариству Приятелів України за сприяння у виданні книги.

**ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА
ЧИ ДРУГА СВІТОВА
ВІЙНА?!**

**(АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПОГЛЯД НА 60-
РІЧЧЯ ВЕЛИКОЇ ПЕРЕМОГИ)**

БІБЛІОТЕКА ПРОСВІТЯНИНА

Видавництво «Ярославна»
Суми – 2005

ББК 66. 3 (4 Укр)

К 17

*На фото – автор, під час
Помаранчевої революції
на сумському Майдані.*

М.Карпенко

К 17 Велика Вітчизняна чи II-га світова війна – 1 вид.
Суми: Видавництво “Ярославна”, 2005. – 88 с.

ISBN 966-7538-22-10

Микола Карпенко – учитель історії Сумської гімназії №1, автор історико-краєзнавчих досліджень, член Національної спілки журналістів, написав книгу до 60-річчя Великої Перемоги над німецько-фашистськими загарбниками, в якій подає об’єктивний аналіз трагічних і героїчних сторінок історії українського народу в роки війни.

Розділи цього твору дають можливість читачам замислитися про долю українців, які опинилися між «жорнами» тоталітарних режимів.

К 0803010200-05 - без огол.
2005

ББК 66. 3 (4 Укр)

© М.Карпенко, 2005

© “Ярославна”, 2005

*Переоцінка минулого необхідна
не для самої совісті. Переоцінка історії –
єдина можливість шляху.
П. Чадаєв*

ВСТУП

У 1944 році Червона Армія остаточно звільнила Україну від німецько-фашистських загарбників. З цього моменту, як зазначають історики, Велика Вітчизняна війна закінчилась, і Радянський Союз розпочав визволення Європи від фашизму у Другій світовій війні. 9 травня 1945 року німецький фашизм був знищений остаточно.

Україна у тій війні зазнала жахливих втрат, і про це мусять пам'ятати не тільки сивочолі ветерани, а й те покоління українців, які чули про ті трагічні і героїчні події лише на уроках історії та спостерігали у кінофільмах.

Війна безпосередньо на українській землі тривала понад 40 місяців: з 22 червня 1941-го до кінця липня 1942 року вона котилася із заходу на схід, але ще повільніше – понад 22 місяці – просувалася у зворотному напрямку.

За дослідженнями науковців, у 1941-1945 рр. військовими стали понад 7 мільйонів громадян України, що становило майже 23% особового складу Збройних сил СРСР, 3,8 мільйона наших земляків полягли на полі битви, а кожен другий із тих, хто залишився живим, став інвалідом.

Сукупні втрати становили близько 20% населення. 2,5 мільйона українців було вивезено до Німеччини. Матеріальні збитки, завдані Україні під час війни, становили 286 мільярдів карбованців.

ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ЧИ ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА?!

Ця дилема не дає спокою дослідникам уже 60 років поспіль. Лише з плином часу можна досягнути події війни з достовірною істиною, спираючись на архівні документи й статистичні дані. Цього не можна було зробити в часи радянської імперії, тому що інформацію, яка розкривала злочини Сталіна було заборонено. Але крига тоталітаризму скресла – і відкрилася страшна правда Другої Світової війни.

Історик, краєзнавець і журналіст Микола Карпенко вирішив зламати стереотипи російської історичної науки й донести до свідомості читача альтернативне бачення історії війни 1941-1945 рр., її значення для українського народу.

Кожен розділ цієї книги немов промінь кінохроніки висвітлює причини і наслідки війни за переділ Світу.

Автор крок за кроком знімає таємниці з секретних угод Гітлера і Сталіна щодо підготовки та ведення війни. З гіркотою розповідає, як мільйони людей різних країн перетворювалися на гарматне м'ясо і попіл крематоріїв нацистських концтаборів.

Але дві тоталітарні імперії – Радянський Союз і Третій Рейх немов брати-близнюки не переймалися долями «маленьких» людей, перетворивши їх на гвинтики кривавої військової машини.

22 червня 1941 року український народ став на межу національного виживання, опинившись під котком відступаючих і наступаючих військових армاد. Уся трагедія наших батьків та дідів звучить у заголовках книги: «Між молотом і ковадлом», «Горе визволенням», «Міфи Другої Світової війни» та інші. Розділи, пов'язані з рідною Сумщиною, яка впродовж

двох років була полем битви і зоною фашистської окупації, в якій страждало й гинуло мирне населення. Вчитуючись у скупі рядки цифр та фактів, починаєш розуміти ветеранів війни – людей старшого віку, яким випали ці випробування і тому підтримуєш гасла викарбувані на пам'ятниках загиблим: «Ніхто не забутий, ніщо не забуте!..»

Саме для цього й написана книга застереження, нагадування молодому поколінню про облудну історію, нав'язану окупаційним режимом сталінсько-брежнєвської доби. Вважаю що молодь зрозуміє, де правда, а де кривда, розмірковуючи над сторінками книги М.Карпенка.

Особливу роль відіграє розділ «Міфи Другої Світової війни, в якому розвінчуються ідеологічні штампи кремлівських ідеологів, для чого були написані багатотомні енциклопедії та мемуари, яким сьогодні уже немає віри. На превеликий жаль неможливо усі ці міфи вмістити в невелику книгу, розраховану на учнівську та студентську молодь.

Тримаючи в руках яскраво ілюстровану книгу, неможливо оминати увагою талант сумського художника-графіка Володимира Ломаки. Його гравюри й графічні малюнки де з гумором, а де й трагічно відображають криваві події війни, а ще й нагадують нинішньому, що після війни обов'язково настає мир.

Вважаю, що автор своїм дослідженням допоможе усім допитливим ознайомитися з правдою війни, звернувшись до великого переліку наукової літератури.

Віктор ТРОЯН,
кандидат історичних наук, доцент Української академії банківської справи
м.Суми

СТРАТЕГІЧНІ ПАРТНЕРИ І НЕПРИМИРЕННІ ВОРОГИ

Коли після поразки у Першій світовій війні згідно з умовами Версальського миру, Німеччині приписувалось ліквідувати генштаб та військову академію, заборонялося мати власні військово-повітряні сили, флот, важку артилерію, розробляти хімічну зброю тощо, саме в СРСР були відведені спеціальні полігони для випробування нових зразків озброєнь, розроблених німецькими конструкторами в радянських КБ і виготовлених на радянських заводах для Вермахту, та підготовки військових спеціалістів і хімічних військ (Саратов), бронетанкових (Казань), де проходив вишкіл великий майбутній майстер танкових клинків генерал Гудеріан, авіаційних (Липецьк), де навчався німецький ас Генріх Герінг – рейхмаршал і командувач Люфтваффе.

Саме Сталін, на противагу решті світу, аж до 22 червня 1941 року допомагав Гітлеру масовими поставками хліба, нафти, кольорових металів. Цим він допоміг Гітлеру остаточно знищити Версальську систему безпеки в Європі... Гітлер без такого сприяння СРСР навряд чи й зміг би – бодай у такий короткий термін – розбудувати потужну військову машину «третього рейху».

Про домовленість між двома тоталітарними системами про розподіл Європи свідчать статті пакту Ріббентропа-Молотова.

З ПАКТУ ПРО НЕНАПАД МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ ТА РАДЯНСЬКИМ СОЮЗОМ

*Правительство СССР
и правительство Германии*

Руководимые желанием укрепления дела мира между СССР и Германией и исходя из основных положений договора о нейтралитете, заключенного между СССР и Германией в апреле 1926 года, пришли к следующему соглашению:

Статья 1

Обе Договаривающиеся Стороны обязуются воздерживаться от всякого насилия, от всякого агрессивного действия и всякого нападения в отношении друг друга, как отдельно, так и совместно с другими державами.

Статья 5

В случае возникновения споров или конфликтов между Договаривающимися Сторонами по вопросам того или иного рода, стороны будут разрешать эти споры или конфликты исключительно мирным путем в порядке дружественного обмена мнениями или в нужных случаях путем создания комиссии по урегулированию конфликта.

Статья 6

Настоящий договор заключается на 10 лет...

Статья 7

Настоящий договор подлежит ратификации в возможно короткий срок. Обмен ратификационными грамотами должен произойти в Берлине. Договор вступает в силу немедленно после его подписания.

**По уполномочию Правительства
СССР В. Молотов**

**За правительство Германии
И. Риббентроп**

Газета «Правда» – 1939 – 2 августа

Радянський народ, ознайомившись із повідомленням про пакт, впродовж п'ятидесяти років не підозрював про існування таємного протоколу до радянсько-німецького пакту про ненапад.

У зв'язку з підписанням пакту про ненапад між Німеччиною та СРСР нижчепідписані уповноважені обох сторін обговорили у цілком конфіденційному порядку питання про розмежування сфер обопільних інтересів у Східній Європі. Це обговорення привело до такого результату:

1. У разі територіально-політичних змін у державах, що входять до Прибалтійського регіону (Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва) північний кордон Литви одночасно стане кордоном сфер інтересів Німеччини та СРСР. При цьому інтереси Литви щодо Віленської області визначаються обома сторонами.

2. У разі територіально-політичних змін в областях, що належать Польській державі, сфери інтересів Німеччини та СРСР, будуть розмежуватись по лінії рік Нарев, Вісла, Сан.

Питання про те, чи відповідає обопільним інтересам Німеччини та СРСР забезпечення належної Польській державі і якими будуть кордони цієї держави, може бути остаточно з'ясоване лише в ході дальшого політичного розвитку. У будь-якому випадку обидва уряди розв'язуватимуть це питання в дусі дружньої обопільної згоди.

3. Щодо Південно-Східної Європи радянська сторона підкреслює свою заінтересованість у Бессарабії. Німецька сторона заявляє про її повну політичну незаінтересованість у цих областях.

4. Цей протокол буде зберігатися обома сторонами у цілковитій таємниці.

Москва, 23 серпня 1939 року.
За уряд Німеччини І. Ріббентроп
(підпис)

За повноваженням уряду СРСР
В. Молотов
(підпис)

Український історичний журнал. – 1989 р. – №9.
с. 43

Цей договір втілюється уже 1 вересня 1939 року нападом Німеччини на Польщу, а через сімнадцять днів Червона армія розпочинає “визвольний” похід на Західноукраїнські і Західнобілоруські землі, координуючи бойові дії із союзним командуванням Вермахту. Спільна перемога над Польщею закінчилася спільним же військовим парадом у Брест-Литовському. Перед трибуною, на якій стояли фашистські і комуністичні командири (в тому числі і майбутній герой Сталінграду генерал Родимцев) проходили війська РСЧА і Вермахту. Доречі, треба зазначити, що визволення споконвічних земель обійшлося радянській стороні у 3522 чоловіка (Гриф секретності ... 1933. – с. 125).

Фактично „визволення західноукраїнських і західнобілоруських братів” здійснювалось згідно секретних протоколів пакту Риббентропа-Молотова, який, власне, й відкрив шлязи другої світової війни. Радянський Союз відверто став на бік фашистської Німеччини. На цьому змова не закінчилась, а мала

своє логічне продовження. В середині жовтня 1940 року Ріббентроп направив Сталіну листа, в якому від імені фюрера відкрито запропонував вступити до Троїстого пакту (Німеччина, Італія, Японія) і створити нове об'єднання – Союз Чотирьох Держав. 12 листопада делегація на чолі з Молотовим прибула в Берлін, щоб домовитися про переділ сфер впливу. Гітлер відмовив Сталіну в окупації Фінляндії, позаяк цей маленький народ завдав відчутних втрат РСЧА за 105 днів радянсько-фінської війни і зумів відстояти свою незалежність. Непідготовленість до проведення „фінської кампанії” коштували Червоній армії біля 400 тис. чоловік із армії у 1 млн. чоловік.

Під час переговорів з Молотовим, Ріббентроп намагався спрямувати наступ Радянського Союзу на Британські колонії через Перську протоку, але це не відповідало інтересам Сталіна, та й Гітлер перестав перейматися цими переговорами, бо готував план „Барбаросса”.

Сталін же в свою чергу готувався до „визвольного походу в Європу”. Рокоссовський, тоді командир 9 мехкорпусу, „не міг розібратися, яким є план дій наших військ у тих обставинах на випадок нападу німців”, позаяк бачив, що „це скидалось на приготування до стрибка вперед”. (Военно-исторический журнал, – 1989. – №4 – с.54).

Про підготовку до наступу 10 червня 1941 року свідчить і генерал армії С. Іванов, аналізуючи початковий період війни. В архівах зберігаються документи Генштабу за підписом маршала українця С. Тимошенка, направлені Сталіну: „Враховуючи, що Німеччина на цю пору тримає свою армію відмобілізованою, з розгорнутими тилами, вона має мож-

ливість випередити нас у розгортанні й завдати несподіваного удару. Щоб запобігти цьому, вважаю необхідним у жодному разі не віддавати ініціативи дій Німецькому командуванню, випередити супротивника у розгортанні й атакувати німецьку армію в той момент, коли вона перебуватиме у стадії розгортання і не встигне ще організувати фронт і взаємодію родів військ... Першою стратегічною метою дій РСЧА поставити – розгром головних сил німецької армії, що розгортаються на південь від лінії Брест-Демблін і вихід на 30-й день операції на фронт Остроленка, р. Нарев, Лович, міста Лодзь, Кейцбург, Оппельн, Оломоуц”.

Генштаб планував „... розгром крупних сил центру та північного крила німецького фронту і оволодіння територією колишньої Польщі та Східної Пруссії” (генерал-полковник Ю. Горьков, журнал Інституту загальної історії РАН „Новая и новейшая история”– 1993. – №3 – с. 41, ЦАМО РФ.– ф. 16а.– Оп . 2951. стр. 237 – Арк. 4-13).

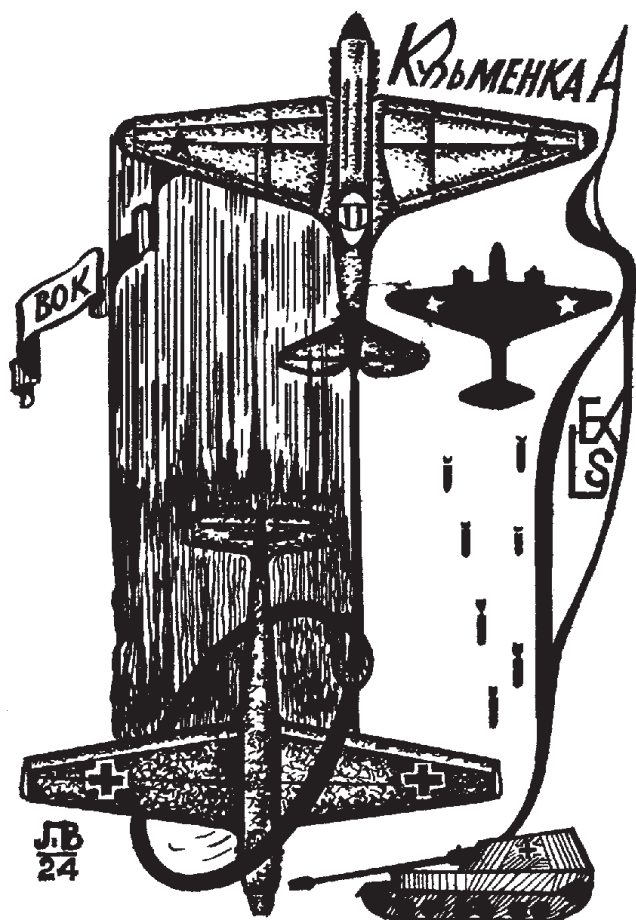
Професор російської Академії воєнних наук полковник В. Данилов (1992), підтверджує іншим документом, що найпізнішим терміном наступу було 2 липня 1941 року.

За давньою імперською схемою до цього планувалося сформувати дивізію із поляків для визволення Польщі, як це було зроблено із фінською дивізією під час „фінської кампанії”.

Усе це свідчить про те, що Сталін дійсно планував захопити Європу, для чого скупчив вздовж кордонів 8,1 тис. танків і понад 7,2 тис. літаків. Деякі дослідники (Филиппов, 1992) зазначають, що в західних прикордонних округах знаходилось 12782 танки і

9917 бойових літаків РСЧА. Нарешті, якби Сталін готувався до оборони, то ніколи б не наважився демонтувати лінію „Сталіна” на колишньому кордоні, яка надійно прикривала увесь західний напрямок.

Вермахт не мав значної переваги, як свідчать дослідники, а більш ретельніше підготувався і виявив стратегічну майстерність свого командування та споконвічну німецьку ідеологему (ще з часів готів) “Дранг нах Остен!”

ПРИЧИНИ КАТАСТРОФІЧНОЇ ПОРАЗКИ СРСР НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ ВІЙНИ (1941-1942рр.)

З історії, яку ми вивчали в радянський час, ми знали, що 22 червня 1941 року фашистська Німеччина віроломно порушила договір про ненапад і без оголошення війни обрушила шквали вогню і сталі на мирні міста і села Радянського Союзу.

За детально розробленим гітлерівським урядом планом „Барбаросса” з його ідеєю блискавичної війни Німеччина та її союзники зосередили для нападу на СРСР 190 добре озброєних дивізій, що налічували 5,5 млн. чоловік. Війська вторгнення склалися з трьох груп армій: „Північ”, „Центр” та „Південь”. Їхнім завданням було нищівним ударом розгромити головні сили Червоної армії.

Німецьке командування плекало надію швидко просунути до найважливіших політичних та економічних центрів європейської частини країни. Групу армій „Південь” було націлено на Україну. Хоча в смузі Київського особливого військового округу Червона армія переважала противника у живій силі в 1,2 рази, за танками в 5 разів, за літаками – в 2,5 рази, вони через непідготовленість до війни і через некваліфіковане керівництво та інші чинники, не змогли відбити ворожого удару.

Пояснюючи некваліфікованість командних кадрів, необхідно згадати виступ М.Хрущова на XIV з’їзді КП(б)У 13-14 грудня 1938 року: „... знищуючи ворогів народу, ми завдали удару польській, німецькій та іншим розвідкам, що дорівнює виграшу великій війні”. Тільки в період з травня 1937 по серпень 1938 року

репресивна система Сталіна знищила в радянській країні 36 761 червоного командира – від маршала до командира полку. З п'яти маршалів знищено трьох. З чотирьох командармів I-го рангу знищать всіх чотирьох і серед них нашого земляка Івана Федька. Із десяти командармів II-го рангу знищать всіх десятиох. Із вісімнадцяти комкорів знищать дванадцять. Із 199 комдивів репресують 136, загине 125 із 397 комбригів, з кількох сот командирів полків – репресують половину, серед них майже третина – українці, або вихідці з України – наш народ втратить всю свою військову еліту. У 1939 році „перший червоний офіцер” К.Ворошилов хвалився, що органам ДПУ-НКВС вдалося почистити Червону армію до білих кісток. Ті, хто був закатований у Києві і області, в основному були закопані в Биківні – українській Голгофі. На місце досвідченим командирам, знищеним сталінським НКВС, були призвано із запасу сотні тисяч колишніх вчителів і інженерів. Ось чому наказом Наркома оборони в Червоній армії вводиться інститут військових комісарів, щоб контролювати всі дії недосвідчених командирів.

Відомий дослідник тієї війни академік О. Самсонов (1988.– с. 315) запитує: „Чи були ми готові до війни?”, і сам же дає відповідь. Гітлер готувався до війни 9 років, а Сталін 20, але загальний рівень підготовки до війни у німців був вищим.

23 червня 1941 року берлінське радіо повідомило на весь світ: „Німецькі війська на всій протяжності східного фронту ведуть успішні воєнні операції проти переважаючих за чисельністю радянських військ. Російська армія у більшості своїй знищена і безладно відступає”.

У чому ж тоді криються причини таких чисельних розгромів наймогутнішої у світі армії? За визнанням маршала Радянського Союзу українця А. Гречка (1966), лише за три тижні війни „противнику вдалося ... вивести з ладу 28 наших дивізій, понад 70 дивізій втратили від 50 відсотків і більше особового складу та бойової техніки”. А за два перші місяці війни „тільки на центральному напрямку фронту німці захопили в полон 3,4 млн. солдатів і командирів РСЧА, а також 7,5 тис. танків”. (Похльобкін 1999. – с. 305).

Катастрофічні невдачі РСЧА в першу чергу обумовлені низьким радянським патріотизмом, рівнем підготовки особового складу, щодо використання бойової техніки, і особливо нових зразків.

Протягом 22 червня 1941 року до армії було призвано 5,3 млн. чоловіків. Ці ненавчені і неозброєні чоловіки, очолювані слабо підготовленими командирами, колишніми партактивістами, ставали жертвами агресора. Багато було таких, які не бажали воювати за тирана Сталіна, бо пережили жахливі часи колективізації, голодомору і репресій.

Як зазначав дослідник війни А. Філіпов (1992), Сталін переоцінив боєздатність наших військ, які за числом дивізій та бойової техніки виглядали значно сильнішими за Вермахт. Він вважав, що 186 дивізій вистачить, щоб відбити раптовий напад німців.

Величезні втрати у 1941 році обумовлені і низьким професійним рівнем вищого військового керівництва, яке у своїх діях продовжувало послуговуватись не лише суто військовими, а й так званими „політичними міркуваннями”.

Безпорадність Сталіна у перші дні війни і бездарні розпорядження тодішнього Верховного головноко-

мандування, усі доцільні дії фронтового командування зводили нанівець. Незадовго до вторгнення Вермахту українець командарм М. Кирпонос „дав розпорядження про зайняття польових позицій у прикордонних укріпрайонах Київського особливого військового округу”. Довідавшись про це, Москва скасувала наказ і змусила відвести війська КОВО на попередні позиції. Між тим, таку ж ініціативу виявив і Одеський військовий округ. І лише завдяки тому, що до її розгляду справа не дійшла, війська цього округу були підготовлені до бойових дій. (Мерецков, 1968 – с. 205-206).

Як зазначив українець генерал П. Григоренко, саме з вини Сталіна Південно-Західний фронт не було введено з під удару і тому відбулась найбільша катастрофа Червоної армії – київське оточення. В той час Південно-Західний фронт переважав групу армії „Південь” Вермахту разом у людському складі (1,3:1); у артилерії (1,4:1); у легких танках (5:1); у середніх і важких танках (3,6:1); у літаках (2,5:1). Колишній генерал Вермахту К. Тіппельскірх пише (1956 – с. 194) „взято в полон 665 тис. червоноармійців, захоплено 3718 гармат та 884 танка”.

І. Гімес свідчить: „Уся дезорганізація виходила зверху. Острах „не дати поводу агресору” породив такі рішення, втрати від яких могли бути більшими, ніж від ворога”.

„Якість війни, – писав 6 липня 1942 року О. Довженко (1995 – с. 290), – це якість організації суспільства, народу. Вся наша фальш, вся тупість, все безм’язе і безмозгле ледарство, увесь наш псевдо демократизм, перемішаний з сатрапством, – все вилізає боком і котить нас, як перекотиполе, по степах,

по пустелях. І над всім цим – „Ми победим!” Звичайно „победим”. Але ми ... в кінці кінців самі переможені ходом історії і економічних кон’юнктур”.

Втрати дійсно були вражаючими: на кінець 1941 року СРСР втратив близько 2,5 млн. самими лише військовополоненими. За даними німецьких архівів (Великая Отечественная..., 1998. – с. 518) кількість радянських військовополонених на кінець 1941 року сягла 3 906 765 осіб. В той час як за відповідний період до радянського полону потрапило 10 602 німецьких вояків. (Гриф секретності..., 1993. – с. 391). Загалом до 1945 року до німецького полону потрапило 5 734 528 радянських солдат і офіцерів. Ці дані цілком ймовірні, бо використовувалися для оцінки використання рабської праці для потреб економіки рейха, а тому не могли бути перебільшеними.

Статистичні дослідження російських істориків показали (Гриф секретності..., 1993. с.157), що тільки за перший, переважно оборонний період війни – з 22.06.1941 до 18.11.1942 – Червона армія та Військово-Морський флот втратили „11 млн. 162 тис.” (середньодобові втрати становили 21,7 тис. чоловік). За ці півтора року війни, наголошує професор Київського військового інституту управління та зв’язку І. Муковський (1996), „головних втрат радянським військам ворог завдав під час власних наступальних операцій, спростувавши тезу про те, що наступаючі війська зазнають більших втрат, аніж ті, що обороняються”. Тож відомий російський письменник-фронтівик В. Астаф’єв мав усі підстави для свого гіркого і болючого висновку (Моргун, 1996. – с. 462): „Ми просто не вміли воювати. Ми і закінчили війну, не уміючи воювати. Ми залили своєю кров’ю, завалили ворогів своїми тру-

пами... Таку перемогу можна й не вважати перемогою”.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що до 1941 року режим Сталіна вів постійні війни за розширення Московської імперії та за висловом дослідника цих питань Г. Чорного (1995), була можливість виправдатись перед народом за його жалюгідне життя.

МІЖ МОЛОТОМ І КОВАДЛОМ

Величезних жертв і страждань зазнав український народ у Другій світовій війні. Для українців вона розпочалася в березні 1939 року, коли Угорщина за згодою Гітлера потопила в крові незалежну державу – Карпатську Україну.

Падіння Польщі, розділеної між Німеччиною і СРСР, привело до встановлення на Західній Україні ще репресивнішого, антиукраїнського радянського режиму. Та, вигнавши комуністів, німецькі фашисти принесли з собою такий же режим тотального винищення. Опинившись між нацистським і радянським режимами, позбавлені власної держави, котра захищала б їхні інтереси, українці виявилися, як ніхто інший, беззахисними перед спустошеннями війни й нещадною політикою тоталітарних держав, що її вели щодо підкорених народів.

Якщо відкинути нав'язані радянською пропагандою узвичаєні стереотипи мислення, то для українців як Сталін, так і Гітлер були, по суті, катами одного стибу, хоча перший за десятиліття зведення своєї імперії винищив значно більше українців, аніж останній встиг винищити за порівняно короткий час окупації.

Тож українцям у війні з німецьким фашизмом, як писав Тарас Шевченко, „не за Україну, а за її ката довелось пролити кров...”.

Ще помітніше виявилася відсутність підтримки радянського режиму з боку цивільного населення України. На Західній Україні, де НКВД закатавав тисячі патріотів, німців часто зустрічали як визволителів. На Східній Україні загальна реакція на прихід німців була більш настороженою, але поширювалася думка, що вони принесуть полегшення порівняно зі ста-

лінським режимом. Тому так часто в німецькій пресі з'являлися фотографії українців, котрі радісно вітають фашистські війська традиційним хлібом і сіллю.

Гітлер же ніколи не планував визволення України, а лише прагнув підкорити найбільшу радянську республіку, щоб використати її, як джерело продуктів та робочої сили. Пропозиція нацистського ідеолога, сина путивльського поміщика з Сумщини Альфреда Розенберга, про те, що до українців треба ставитися прихильно, щоб використати в своїх інтересах 40 млн. українців, ніж приставляти до кожного з них по солдатів, були відкинуті.

Згідно з расовою доктриною нацистів усі слов'яни були людьми другого сорту, і їхня роль зводилася до того, щоб служити німецькій расі. Гітлер і більшість його однопартійців вважали Україну першочерговим об'єктом німецької колонізації, а українців – майбутніми рабами німецьких колоністів. Перші перемоги утвердили переконання Гітлера в тому, що йти на поступки українцям немає потреби. Тому коли настав час призначення нацистського правителя України Гітлер вибрав Еріха Коха – адміністратора, відомого своєю жорстокістю й нетерпимістю, а також особливою ненавистю до слов'ян. Про реакцію Коха на отримане призначення свідчить промова, звернена до його штабу після приїзду в Україну у вересні 1941 року: „Мене знають як жорстокого собаку. Саме тому мене призначено рейхкомісаром України. Наше завдання полягає у висмоктуванні з України всіх товарів, які лише можна захопити, без огляду на почуття і власність українців. Панове, я чекаю від вас найсуворішого ставлення до місцевого населення”. З іншої нагоди він ось як підкреслював свою відразу до ук-

раїнців: „Якщо мені трапиться українець, достойний сидіти зі мною за одним столом, я муситиму наказати, щоб його розстріляли”.

Найхарактернішою ознакою, що свідчила про природу нацистського режиму, було ставлення до євреїв, циган і військовополонених. Гітлерівці утворили в Україні 50 гетто й понад 180 великих концентраційних таборів. За період окупації німці знищили 850 тис. євреїв. Впевнені в перемозі, поспішаючи ліквідувати надлишок слов'ян, просто страчували радянських військовополонених або винищували за допомогою холоду, голоду і хвороб. В Україні від рук фашистів загинуло 1,3 млн. військовополонених.

Сталінський режим також залишив кривавий слід, відступаючи під натиском фашистів. Традиційно Сталін застосував російську тактику „спаленої землі”. Щоб створити для окупантів нестерпне життя було видано наказ за №0428 від 17.11.1941 року, який вимагав: „Руйнувати і спалювати дотла всі населені пункти в тилу німецьких військ на відстані 40-60 км, у глиб від переднього краю і на 20-30 км праворуч і ліворуч від доріг...” (ЦАМО ССРСР – ф 353. – от 5864. – Спр. 1. – Арк. 27).

Відступаючи, спеціальні загони підривників піднімали в повітря заводи і фабрики, щоб фашисти ними не скористалися. У Києві були знищені важливі об'єкти промисловості, а також архітектурні пам'ятки. Знищення Хрещатика і Успенського собору Києво-Печерської лаври, справа рук НКВД. У Донбасі було затоплено майже всі шахти, зруйновано 54 домни і гігантський комплекс заводів при Дніпрельстані. Радянський уряд зумів організувати евакуацію за Урал, 1500 заводів і понад 10 млн. кваліфікованих робітників.

Особливу активність під час евакуації виявив НКВД. Усіх підозрілих нещадно знищували, а в'язнів, засуджених більш, як на три роки, без суду безжально страчували.

За часів фашистської окупації українське населення зазнало страшних поневірянь. Яскравим свідченням про це є звіт за 1942 рік командуючого військами оперативного тимчасового району „Південь”: „Настрій у широких колах пригнічений. Справи у широких мас принаймні в містах, йдуть значно гірше, ніж за мирного часу при більшовиках...”

Насаджуючи „новий порядок”, окупанти користувалися послугами місцевих жителів, багато хто з них свого часу постраждав від голодомору і репресій. Саме поліцаї і секретні агенти гестапо чинили злочини проти свого народу і особливо проти комуністів і

комсомольців. За участі зрадників до Німеччини було вивезено на примусові роботи 2,4 млн. хлопців і дівчат.

Отже в умовах бездержавності, український народ не мав захисту і мусив обирати менше зі свого зла, надіючись на визволення від фашистів і покращення своєї долі при радянському режимові.

Deutsche Ordnung
(Німецький порядок)

НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИЙ ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ НА СУМЩИНІ

У таємному циркулярі під назвою “Про політику і управління людьми в Україні” фашистські верховоди заявляли: “Ми повинні стати панами тут на Сході... Люди цього простору можуть лише підкорятись... Виникають дві різко відмінні одна від одної верстви: перша – керуюча. Це ми – німці. Друга – підлеглі. Це українці. Верства керівників панує, організує, управляє і наказує. Підлеглі підкоряються і працюють”.

Щоб ефективніше управляти багатомільйонним народом, фашисти запровадили в Україні новий територіально-адміністративний поділ. Основна частина українських земель (12 центральних областей) була поділена на 6 генеральних округів: “Волинь”, “Житомир”, “Київ”, “Миколаїв”, “Таврія”, “Дніпропетровськ”. Планувалося створити і сьомий генеральний округ – “Чернігів”, до якого мала увійти і Сумська область. Але оскільки військові дії в 1942 р. проходили недалеко від Сумщини, то її територія перебувала у військовій зоні. Влада тут зосереджувалась в руках військового коменданта, який спирався на польові комендатури. На території області діяли польові комендатури: № 200 (Шостка і прилеглі до неї території), № 194 (Кролевецький і Глухівський райони), № 198 (Суми, Охтирка, Велика Писарівка з районами). Польовим комендатурам підпорядковувалися гарнізони і комендатури – № 267 (Ромни), №268 (Шостка), №557 (Конотоп), №528 (Охтирка), №729 (Суми), №580 (Ямпіль) і ін. Крім них, деякі органи таємної поліції, жандармерії, служби безпеки.

Під контролем німецької військової адміністрації на території області формувалися органи місцевого цивільного управління. Було створено 2 магістрати (Роменський і Кролевецький), 7 міських, 15 районних і 97 управ, а також загони допоміжної поліції. До органів управління і в поліцію йшли служити місцеві жителі, згодні з різних причин співробітничати з окупаційними властями.

Міські і районні управи очолювали начальники, сільські – старости. На чолі міст і сільських общин стояли бургомістри. Усі вони під загрозою смертної кари повинні були виконувати накази і постанови окупаційних властей.

Головне завдання органів військового і цивільного управління полягало в тому, щоб з допомогою репресивних структур не допустити будь-яких проявів опору з боку місцевого населення і організувати ефективну експлуатацію економічного і людського потенціалу області. Здійснити це, на думку верховодів рейху, можливо єдиним методом – залякуванням населення і карами. При цьому головним видом покарання повинна бути смерть. Саме таку міру і передбачали чисельні накази військових комендантів з перших днів окупації області. За участь у партизанському русі, у підпільній діяльності, за підтримку партизанів і підпільників, за надання притулку немісцевій людині – шибениця; за переховування зброї, за пошкодження поштово-телеграфного і телефонного зв'язку, за уникання реєстрації – розстріл і т.п.

У перші тижні окупації фашисти знищили в Шостці понад 1000 чоловік, у Конотопі – 445, у Буринському районі – 249.

Щоб нажахати населення і добитися повної покори, окупанти публікували накази про смертні вироки і влаштовували прилюдні страти. Так були повішені 12 партизанів Талалаївського району у сквері по Шевченківській вулиці м.Ромни 6 листопада 1941р. 5 грудня 1941р. був оприлюднений наказ коменданта м.Ромен про засудження до страти через повішення 12-ти партизанів, а 18 грудня газета “Сумський вісник” опублікувала наказ коменданта Сум про засудження до страти 8-ми чоловік. 15, 18 і 20 грудня на Красній площі в Сумах були повішені 9 чоловік учасників підпілля і партизанського руху. При цьому окупанти зігнали на площу мешканців міста.

По всій області систематично здійснювалися арешти і ув'язнення громадян. Поскільки в'язниці були переповнені, для утримування арештованих використовувалися інші приміщення. У Сумах – клуб рафінадного заводу, школа № 5 (нині № 8), міське овочесховище, в Охтирці – кінотеатр, у Шостці – приміщення хіміко-технологічного технікуму.

В'язні потерпали від голоду, холоду, хвороб, побиттів і різних знущань. Систематично здійснювалися їх страти. У Сумах найчастіше це відбувалося у в'язниці, на території заводу ім.Фрунзе, у кар'єрі цегельного заводу № 2 і інших місцях. Так, у грудні 1942р. у Сумській в'язниці фашисти розстріляли 37 громадян, у січні 1943 р. – понад 500, серед яких були і діти віком від 6 до 10 років. У лютому 1943р. було страчено 650 осіб.

На Роменщині масові екзекуції проводилися в урвищі біля хутора Піски, в алебастровому кар'єрі біля с. Герасимівка, у протитанковій траншеї під Ромнами. На Конотопщині місцем розстрілу найчастіше були

кар'єри цегельного заводу, яри, де забивалася худоба м'ясокомбінату, кладовища. У зоні дій партизанів були спалені села Нова Слобода Путивльського району, Білоусівка, Велика Березівка, Голубівка, Стягайлівка Середино-Будського району, Івот Шосткинського району та ін. (усього 128 сіл з їх мешканцями).

На території області було створено кілька таборів радянських військовополонених, у яких загинули тисячі червоноармійців і командирів (в основному українців).

З перших днів окупації фашистська влада провела реєстрацію і огляд населення відповідно придатності чоловіків і жінок для роботи в Німеччині. Спочатку була зроблена спроба добирати добровольців, обіцяючи їм райські умови життя та праці в рейху. Але коли це не діяло, застосовували примус. 13 липня 1943 р. Буринська районна управа попереджала громадян району, що за неявку на медичну комісію по відборі робочої сили будуть карати, аж до розстрілу. Поскільки і це не дало бажаних результатів, фашисти почали проводити масові облави на базарах і вокзалах, арешти, хапали людей на вулицях. Таким способом їм удалося відправити до Німеччини тисячі людей, зокрема з Сум – близько 5 тисяч, з Путивльського району – 3151 чол., Тростянецького – 1446, Роменського – 1925, Ямпільського – 920, Конотопу – близько 1 тис.

Здійснюючи терор серед мирного населення, вивозячи громадян Сумщини на каторжні роботи до Німеччини, фашисти намагалися в той же час максимально використати економічний потенціал області. Оскільки виробниче обладнання промислових підприємств було майже повністю евакуйовано, то основна увага була звернута на сільське господарство. Окупаційні власті швидко зрозуміли, що колгоспи і радгоспи є надзвичайно вдалою формою організації примусової праці і вилучення продовольства з села. Тому вони залишили їх, змінивши тільки назви. Колгоспи стали називатися громадськими господарствами, радгоспи – державними маєтками. І перші, і другі працювали за планами і під жорстким контролем німецької адміністрації. Використовуючи громадські господарства і державні маєтки, фашис-

ти вивезли з Сумщини сотні тон продовольства і тисячі голів великої рогатої худоби, свиней, овець і птиці.

Бажаючи залучити на свій бік українську інтелігенцію, фашистська адміністрація на початку окупації зробила їй деякі поступки. Почали виходити газети “Сумський вісник” (Суми), “Відродження” (Ромни), “Визволення” (Конотоп), “Голос Охтирщини” (Охтирка) і ін.. Було дозволено створювати 4-класні школи, відродилася “Просвіта”, у Сумах і в деяких райцентрах організовувались українські театральні колективи, хорові капели. Міністр окупованих територій Альфред Розенберг у розпорядженні від 29 грудня 1941р. заборонив відкривати вищі навчальні заклади для українців. Дозволялося лише 4-х класна початкова освіта та професійне навчання українською мовою. Початкову школу мусили відвідувати діти з 7 до 11 років, а за порушення цієї вимоги з батьків стягували штраф. У школі вивчали: рідну мову, німецьку (з 2 класу), лічбу, малювання, правопис, співи. Згідно з інформацією Охтирського відділу освіти, в 1941-1942 навчальному роках в районі працювало 53 школи. У 1-4-х класах навчалося 3000 учнів, в 5-10 кл. – 1600. На перше жовтня 1942р. збільшилась кількість шкіл і учнів у початкових класах (відповідно 62 школи – 4300 дітей). У школах працювало 230 учителів.

Питання розвитку професійної освіти займало чільне місце в тогочасній системі шкільних закладів. Навчання учнів розпочиналось із 14 років. Центром загальноосвітньої і фахової підготовки були Суми. Тут діяли українські школи художньої вишивки, ремісничі, ряд приватних закладів (в тому числі і дитсадків), школа для глухонімих дітей. З ініціативи учителя С.Сапуна була відкрита приватна школа для підготовки

дітей до вступу в гімназію, що давало класичну освіту.

У тогочасній пресі друкувалися статті, у яких оцінювалася діяльність шкільних закладів. Подавалися “Дитячі сторінки” з українським національно-патріотичним змістом. Цим займалися члени українського підпілля, які працювали в школах, театрах, “Просвіті”. Саме завдяки їм у газети потрапляли матеріали про голодомор 1932-33рр., репресії НКВС, статті про С.Петлюру та Є.Коновальця.

Але все це мало розвиватися “під егідою німецької нації” і супроводжуватися подяками “Великому визволителю Адольфу Гітлеру”. Проте вже на початку 1942р. починається наступ на українську культуру і репресії проти її провідних діячів. У грудні 1942р. фашисти розкрили велику організацію ОУН у Сумах та районах області. У донесенні комендатури м.Суми від 12 грудня 1942р. повідомлялося про політичну ситуацію. “Рух опору української інтелігенції стає все більш агресивним... СД розкрило нитки аж до Києва, до централі руху Бандери. Дотепер арештовано обласного провідника і 38 членів ОУН. Керівники школи перекладачів організують мережу ОУН (Рух Бандери) і підбирають підходящих людей, яких потім представляють як осіб достойних довіри німецької влади.

Театральні трупи ведуть нелегальну пропаганду. Їх діяльність і розмови важко проконтролювати. Згідно з деякими чутками ОУН має намір будувати в Конотопі фабрику боєприпасів. Центр ОУН є у Києві, який діє за принципом кілець. Можна бачити зовнішнє кільце, а серцевина залишається недосяжною”.

II/RH 22/69f.51 (Цит. за: Косик В. Україна і Німеччина в II Світовій війні.: Париж-Нью-Йорк-Львів. – 1993. – С. 596-597.)

Як стало відомо з інших джерел, у період німецької окупації Семен Семенович Сапун, директор приватної гімназії, керував Сумською організацією ОУН, яка діяла під прикриттям «Просвіти». У жовтні 1942 року він та інші керівники Сумського осередку ОУН були заарештовані німцями і після жорстоких катувань розстріляні. Причиною каральних акцій гестапо стала терористична діяльність радянського розвідника Героя Радянського Союзу Миколи Кузнецова. Діючи під ім'ям і в однострої німецького офіцера з Кенігсберга, Кузнецов після кожного замаху залишав після себе “докази”, які кидали тінь підозри на українських націоналістів. Так, Кузнецов визнав, що після замаху на Даргеля він залишив біля нього документ члена ОУН(б), який знищений групою партизанів Медведева, до якої належав і Кузнецов. Цього “доказу” було достатньо, щоб німці організували репресії проти членів і симпатиш ОУН(б).

Провокація у Рівному була визнана Д.Медведєвим у його книзі спогадів “Сильні духом”, де він, між іншим, писав, що його “хлопці дуже веселилися у Цуманському лісі, дізнавшись, що після замаху Кузнецова німці знищили 36 націоналістів” (насправді кількість жертв цих репресій була набагато більшою). Є підозра, що Кузнецов зробив також замах на Йоахіма Пальцо, керівника пропаганди Райхкомісаріату “Україна”, у першій половині лютого 1944 року. У Рівному Кузнецов створив підпільну організацію, завдання якої полягало у знищенні українських активістів. Ця орга-

нізація, за радянськими джерелами, встигла знищити 18 із 23 “націоналістичних керівників”, яких передбачалося ліквідувати.

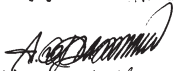
Кузнецова повстанці УПА розстріляли 9 березня 1944 року.

Архівні документи розповідають, що після арешту, членів оунівського підпілля, разом з іншими в'язнями, було розстріляно і спалено у дворі сумської в'язниці в лютому 1943 року: **“В феврале месяце 1943г. отступая из города Сумы немцы согнали всех арестованных тюрьмы в ямы двух овощехранилищ (...) в количестве 650 человек, заперли двери овощехранилищ, открыли воздушные отверстия и начали бросать туда ручные гранаты, затем вылили в эти же отверстия горячую жидкость и подожгли, в результате чего все находившиеся там люди сгорели живьём.**

СЛУЖБА Безпечи України УПРАВЛІННЯ по Сумській області	24/194 186 Голові Сумського обласного товариства "Просвіта" і м. Г. Шевченка Т. Казбану В. П. 244030 м. Суми, Красна площа, 6
М. вересня 1993 р. № 4833 м. Суми	

Під час фашистської окупації у 1941–42р.р. в м. Сумах була відновлена діяльність "Просвіти". Під її прикриттям функціював і обласний "провід" ОУН. Керівником цих організацій був директор приватної гімназії Сапун Григорій Григорович. У жовтні 1942 року він і деякі інші члени товариства були заарештовані і страчені німцями. Інші відомості про діяльність "Просвіти" на території Сумської області в Управлінні відсутні.

Для отримання додаткової інформації з цього питання ми надіслали копію Вашого листа до Сумського обласного архіву, з керівництвом якого є домовленість про допомогу в розв'язанні цієї проблеми. Результати архівного пошуку Вам повідомлять.

З повагою
Начальник Управління М. Ш. Свєжнік

Среди сгоревших были следующие жители г. Сумы: фельдшер 2-ой городской поликлиники Долгополов, фельдшер железнодорожной станции Сумы Гузик, директор школы №18 Саленко, учитель одной из школ Сапун и ряд других.

ДАСО. ФР. 2191, оп. 1, спр. 102, арк. 1 об.

Сучасні знахідки в архівах обласної СБУ також підтверджують факт описаних подій:

Дворічне господарювання гітлерівських окупантів на Сумщині дорого обійшлося населенню області. Від фашистського терору загинуло 110724 чол., у тому числі 66993 військовополонених і 43731 – цивільного населення. Вивезено на каторжні роботи до Німеччини 78038 чоловік.

Сільське господарство фактично було зруйноване і зведене до примітивних форм існування (широке використання ручної праці, волів і корів як тягової сили і т.п.). У колгоспах, радгоспах і в господарствах селян і робітників було відібрано 80373 корови, 25675 голів молодняка, великої рогатої худоби, 52209 свиней, 28833 овець і кіз, 1199337 штук домашньої птиці, зруйновано 27,6 тис. колгоспних будівель. Відступаючи, гітлерівці знищували те, що залишилось.

Повністю була ліквідована легка, харчова, будівельна промисловість, підприємства якої не були евакуйовані. На території області було підірвано 37 залізничних вузлів і станцій, 11 депо, 46 мостів, 913 км. залізничних колій. Повністю або частково гітлерівці зруйнували 1604 приміщень учбових, культурноосвітніх та медичних установ і закладів, пограбували бібліотеки, лабораторії, музеї.

СУМЩИНА У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ

Вторгнення німецько-фашистських військ на територію Сумщини почалось 26 серпня 1941 р., повністю область була окупована ворогом 19 жовтня 1941 р. Визволення ж почалось 17 лютого, а завершилось 16 вересня 1943 р.

Від початку війни до окупації області на її території було здійснено ряд заходів, спрямованих на мобілізацію сил для боротьби з ворогом.

За період з 23 червня по 19 жовтня 1941 р. в діючу армію мобілізовано 203 тис. чоловік, серед них 161 600 українців, 20 400 росіян, 2 100 представників інших національностей.

На території області було сформовані 293, 81, 295 стрілецькі дивізії, 34 – мотострілецька бригада, загін особливого призначення Харківського військового округу. Всі ці формування брали участь у бойових діях на території області. 5830 чол. направлено у винищувальні батальйони, 103 тис. чол. – у народне ополчення, 60 тис. чол. – на спорудження оборонних укріплень.

Для ведення боротьби з німцями було створено 35 партизанських загонів і 146 підпільних груп. Керівництво партизанським рухом і підпіллям повинні були здійснювати обласний, 3 міських, 31 районний комітети компартії України.

Оборонні бої 1941 р. розпочались 26 серпня в районах на північ від м. Шостки та біля с. Пирогівки Шосткинського району, де частини 2-ї танкової групи ворога, що наступало з території Білорусі на Конопот, Ромни, форсували р. Десну. Цього дня в бої з противником вступили 307-а, 143-я, 293-я стрілецькі та 52-а кавалерійська дивізії.

Намагання радянських військ відкинути частини противника на західний берег р. Десни успіху не мали.

Тяжкі бої протягом всього вересня /з 3-го по 27-е – наступальні/ вели з'єднання 13-ї армії на рубежі сіл Нововасилівка, Боровичі, Кривоносівка, Глазове, Вовна, Ямпіль, м. Глухів. 30 вересня противник великими силами перейшов у наступ в напрямі на м. Середина-Буда і м. Севськ /початок генерального наступу на Москву/ і оточив у районі на захід від Середино-Буди значну частину сил 13-ї армії. Радянські війська чинили противнику впертий опір, 9 жовтня прорвали кільце і більша частина їх вийшла з оточення.

Контрудар під с. Штепівкою – найважливіша подія, що відбулася на території області в 1941 р. Перемога над частинами 9-ї танкової та 25-ї моторизованої дивізій противника в тяжку пору оборонних боїв і відступу показало, що радянські війська можуть не тільки оборонятись, а й наступати, зіграла роль у піднесенні морального духу радянських солдатів.

8 жовтня противник, просунувшись далеко на схід по території Полтавської області, зайняв с. Куземин і повів наступ на с. Хухра, м. Охтирку. З 12 по 15 жовтня з'єднання 21 армії вели тяжкі бої з противником на всьому фронті від с. Боромля до с. Хухра. 10 жовтня противник зайняв м. Тростянець, а 14 жовтня – м. Охтирку. В ніч на 16 жовтня війська 21 армії відводились на рубіж с. Новоолександрівка, Славгород, Пожня, Вільне, а в ніч на 18 жовтня залишили територію області.

Під загрозою обходу обох флангів 8 жовтня почала відхід і 40-ва армія. 10 жовтня вона залишила м. Суми, 15 – с. Краснопілля, а 19 вийшла за межі області.

Стійка оборона радянських військ на території області стали на заваді швидкому просуванню німецьких військ, завдала противнику значних втрат, чим сприяла зриву планів „блискавичної війни” фашистського командування. Але ці успіхи дались дорогою ціною.

Не припинялась на території області боротьба з поневолювачами і під час окупації області. Розпочали бойові дії партизанські загони: Путивльський (під командуванням С.Ковпака, С.Руднева), Конотопський (під командуванням В.Кочемазова), Лебединський і Хотінський (під командуванням С.Звягіна), Гунський (під командуванням С.Лебеда) та ін. Більшість партизанських загонів очолили комуністи.

Об'єднаний Путивльський партизанський загін одним з перших почав вести успішну боротьбу з окупантами. В загін влились групи військовослужбовців. Партизани підривали мости і річкові переправи, танки і автомашини, вели агітацію серед населення, розвінчували ворожу пропаганду. Фашисти намагались ліквідувати базу партизанів у Спадщанському лісі.

Тяжкий бій ковпаківцям довелось витримати 1 грудня 1941 року. І хоч атаки ворога були відбиті, загін змушений був залишити Спадщанський ліс.

Друге значне вогнище партизанської боротьби виникло в південній частині Брянських лісів, до якої входила територія Хельчинського, Середино-Будського і Ямпільського районів Сумської області.

З метою організації взаємодії партизанських загонів 15 грудня 1941 р. було створено об'єднаний штаб південної зони Брянських лісів (О.Сабуров, З.Богатир, І.Абрамович).

У січні-лютому 1942 р. проходив рейд на території Сумської області. Партизани тримали під своїм контролем ряд районів північної частини області. Гітлерівське командування кидало на боротьбу з партизанами німецькі і угорські війська, есесівські та поліцейські підрозділи.

В ході рейду об'єднаний путивльський загін перетворився в Сумське партизанське з'єднання в складі 5-ти загонів загальною кількістю 750 чоловік.

Весною 1942 р. гітлерівське командування кинуло для проведення каральних операцій проти партизанських формувань Сумської, Орловської і Курської областей, багато дивізій з танками, артилерією і авіацією. Протягом 2-х тижнів тисячна партизанська армія вела запеклі бої з каральними військами. Враховуючи важке становище, зважаючи на нестачу боеприпасів, було прийняте рішення прорвати вороже оточення і передислокуватись у Брянські ліси з тим, щоб об'єднаними зусиллями партизанів відбити наступ фашистів.

За рішенням Українського штабу партизанського руху у вересні 1942 р. Ковпаку і Собурову було доручено сформувати рухоме з'єднання для рейдів на Правобережній Україні.

В ніч з 25 на 26 жовтня 1942 р. з'єднання прорвали ворожу блокаду і розпочали рейд на Правобережну Україну. Вони пройшли з боями по території Сумської, Чернігівської, Гомельської (Білорусь), Київської, Житомирської областей.

Сумська область, особливо її північна частина, в роки війни була однією з найважливіших в Україні баз зародження і розвитку підпільної і партизанської боротьби з ворогом.

В серпні 1943 р. тяжкі бої точились в районі м. Охтирка. Німецьке командування намагалось зірвати наступ військ Воронежського фронту і надати допомогу своїм військам, що утримували м. Харків.

Відбиття контрудару ворога під Охтиркою стало найважливішою подією бойових дій на території області в 1943 р.: зрив контрудару мав вирішальне значення в успішному завершенні боїв за Харків.

29 серпня війська 60-ї армії вступили на територію області.

2 вересня радянські війська 38-ї армії зламали опір противника і оволоділи обласним центром м. Суми. В наступні дні з'єднання 38-ї 40-ї армій, переслідуючи відступаючого противника, з боями просувались по 12-15 км щоденно, визволяючи по 50-60 населених пунктів. 8 вересня було визволено с.Недригайлів, 9 – с.Липову Долину, а 16 вересня – м.Ромни. У стрімкому темпі пройшло визволення північних районів області.

В оборонних боях 1941 року і під час визволення області в 1943 р. радянськими воїнами звершено багато героїчних подвигів, відзначених високими урядовими нагородами. Під час проведення Штепівського контрудару 1 жовтня 1941 р. високу доблесть виявив командир танка старший сержант українець Т.Шашло та водій танка рядовий М.Криворотов з першої танкової бригади. Перший з них у цьому бою знищив середній танк ворога, а потім у палаючому танку атакував ворожу артилерійську батарею. Танк, яким управляв водій Криворотов, знищив одну протитанкову гармату, 5 кулеметів, мінометну батарею і вже палаючий атакував артилерійську батарею.

Навідник станкового кулемета того ж полку рядовий І.Вдовиченко при відбитті ворожої контратаки біля с.Думівка Краснопільського району 13 серпня 1943р. кинувся з в'язкою гранат під ворожий танк, ціною свого життя зупинивши його просування на позицію роти.

Подвиги відзначені присвоєнням Т.Шашлу, М.Криворотову, О.Цибульову, О.Калініну, І.Вдовиченку звання Героя Радянського Союзу. 5 травня 1990 року звання Героя Радянського Союзу присвоєно героїчній льотчиці українці К.Зеленко, яка загинула в нерівному бою в небі Роменського району 12 вересня 1941 р. В с. Анастасівні цього району встановлено бронзове погруддя льотчиці. Всього за подвиги, здійснені на території області, це звання присвоєно 30 воїнам, а десятки тисяч їх нагороджені орденами і медалями.

За участь і подвиги у війні нагороджені орденами і медалями понад 120 тис. наших земляків, 181 із них стали Героями Радянського Союзу. Двічі Героями – маршал бронетанкових військ генерал-полковник П.Рибалко, підполковник С.Супрун, генерал-майор С.Ковпак. Тричі це звання присвоєне уславленому льотчику І.Кожедубу. 32 воїни нагороджені орденами слави трьох ступенів.

За період фашистської окупації області заподіяні величезні збитки. Зруйновані 420 промислових підприємств з 511 (82%), 27 500 колгоспних будівель, 222 будівлі учбових закладів, 240 бібліотек, 49 театрів і будинків культури. Повністю знищено 128 сіл (Велика Берізка, Білоусівка, Нововасилівка та ін.) і частково – 635 населених пунктів.

Всього за час війни у бойових діях на різних її фронтах брали участь понад 350 тис. воїнів Сумщини. У бойових діях на фронтах, в партизанській і

підпільній боротьбі брали участь 987 жінок і 22 дітей – уродженців і жителів області.

В роки війни на території області діяли 453 госпіталі для лікування поранених.

Дорого заплатили сумчани за перемогу над німецько-фашистськими окупантами. За роки війни на фронтах, в партизанській і підпільній боротьбі від бомб, снарядів і репресій окупаційних властей область втратила понад 200 тис. українців. 78 038 жителів області гітлерівці вивезли на каторжні роботи до Німеччини.

1 613 воїнів-земляків загинули на території області, 17 378 – за визволення Європи.

Серед загиблих воїнів-земляків – 10 генералів. Це А.Анісов, М.Батюк, С.Дудко, П.Журавльов, Ф.Король, В.Сотник, Г.Тхор, С.Руднєв, Г.Рудченко, Д.Турбін.

На території області загинуло 1 578 партизанів і підпільників.

На надмогильних плитах викарбовано понад 23 тис. імен похованих воїнів, партизанів і підпільників. Величним пам'ятником з'єднанням і частинам, які відбивали ворожий контрудар на завершальному етапі Курської битви в серпні 1943 р., є курган бойової слави під Охтиркою.

Пам'ять загиблих воїнів-земляків увічнена 495 пам'ятниками. Гідно увічнює подвиг сумчан у війні монумент „Героям Сумщини” на Привокзальній площі обласного центру.

Імена цих доблесних синів українського народу ніколи не будуть забуті.

ГОРЕ ВИЗВОЛЕНИМ

З великим нетерпінням мешканці міст і сіл Сумщини чекали своїх чергових визволителів – воїнів Червоної армії і, чим могли, допомагали розвідникам, які переходили лінію фронту.

Гітлерівці в 1943 році втратили свій “арійський” гонор і, не приховуючись, заявляли на постої, що Гітлеру буде “капут”. Курська битва остаточно зламала хребет Вермахту, тому головною метою командування ворога була оборона і планомірний відступ за „Східний вал”, тобто за Дніпро.

Місцеве населення під конвоєм евакуйовувалось далі від лінії фронту, непрацездатних інвалідів, яких фашисти зігнали до табору, розміщеного на території Червонозоряного рафінадного заводу в Сумах, згодом розстріляли на Тополі, а інших – відправили до Німеччини. Щоб уникнути відправлення на примусові роботи, юнаки і дівчата ховалися від облав (хто де міг) аж до серпня-вересня 1943 року.

Недарма Геббельс і Герінг звинувачували генерал-полковника Гудеріана та інших фельдмаршалів у тому, що вони ліберально ставилися до мирного українського населення: „Необхідно було все чоловіче населення України, в тому числі і хлопчиків, перестріляти за підтримку партизанів і масове небажання служити гітлерівському режимові, на українок напустити гестапівських жеребців”. Цей факт наводиться тому, що після визволення мільйони новобранців 1924-1927 років народження поповнили лави Червоної армії і не завжди добровільно.

Передові частини Червоної армії, що визволили населені пункти, не чекаючи польових військкоматів, збирали придатних до військової служби чоловіків і навіть без підготовки, без зброї („Добудешь в бою!”),

у їхньому цивільному одязі насильно кидали під німецькі кулемети. Той, хто вцілів під час цих кривавих боїв, згадує, що земля перед німецькими окопами була слизька від крові, але раз за разом червоні командири знову піднімали в атаку необстріляних і ненавчених бійців. Сумними свідками визвольних боїв стали обеліски на братських могилах.

**ЗА ВИЗВОЛЕННЯ КОЖНОГО НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ
ГИНУЛИ СОТНІ-ТИСЯЧІ ВОЇНІВ, АЛЕ ІМЕНА ЗАГИБЛИХ
НА ОБЕЛІСКАХ ВИКАРБУВАНІ ЛИШЕ ТИХ, У
КОГО БУЛА ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА КНИЖКА.**

Таблиця з кількістю загиблих і кількістю невідомих бійців. Як підтвердження сказаному.

Населений пункт	Кількість загиблих при визволенні	Кількість загиблих невідомих воїнів
Кролевець	326	304
Ямпіль	814	714
с.Белиця, Ямпільського району	1301	1290
Конотоп	419	284
с.Козацьке Конотопського району	331	310
с.Соснівка	340	253
с.В.Сирватка	288	182
с.Н.Сирватка	320	162
с.Ногородське Тростянецького району	574	556
с.Високе Охтирського району	480	142
м.Тростянець	435	182
с.Боромля	540	185
Лебедин	563	336
Глухів	507	460
смт.Терни	488	348

Безіменні загиблі герої не враховувались як воїни-червоноармійці, а тому на їхні сім'ї не розповсюджувалась державна допомога.

За свідченням дослідників, під час визволення лівобережної України і особливо форсування Дніпра,

загинуло щонайменше 800 тисяч українців, які пережили страхіття окупаційного режиму і дочекався визволителів. За визволення України полягло 3 млн. 492 тис. осіб військовослужбовців, з них 1 млн. 200 тис. українців. Незважаючи на безглуздість такого використання мобілізаційних резервів, молодь добровільно вступала до лав Червоної армії, щоб гнати ворога, але у кремлівських вождів і тут була своя логіка й таємний план: більшість поповнення у 1943 році були підлітками, жили й працювали в умовах „німецького порядку”, а тому мали можливість порівняти комуністичний режим, який за своєю сутністю залишився сталінським, з фашистським. Саме це порівняння не на свою користь лякало ідеологів і енкаведистів.

Олександр Довженко ще 27 червня 1942р. записав у своєму „Щоденнику” слова одного високопоставленого генерала: „Після війни доведеться розстріляти мільйони українців за те, що були під німцями в окупації”. В розпачі О.Довженко коментує ці плани: „Вони будуть карать ні в чім неповинний народ за те, що (самі) не вміли командувать і тікали з орденами під хвостами у кобил. Каратимуть за те, що не вміють командувати, карають фактом оддачі народу в лапи німців і каратимуть за те, що народ просто був під німцями і мусить якомсь жити, а не повісився увесь чи не був розстріляний німцями”. І попри звичайну для війни – тим паче такої – нестачу людських ресурсів, виконавців для подібної „святої” справи вистачить – „не вистачить учителів, – записав О.Довженко 12 липня, – бо загинуть в армії, не вистачить техніків, трактористів, інженерів, агрономів. Вони теж поляжуть у війні, а прокурорів і слідчих ви-

стачить. Всі цілі й здорові, як ведмеді, і досвідчені в холодному своєму фахові. Напрактиковані краще од німців ще з тридцять сьомого року...”

Українці були жертвами нацистської політики геноциду, радянського насильницького режиму, воєнних дій, під час яких не було бодай найменшого жалю мирному населенню.

Перед війною в Україні проживало 41,9 мільйона осіб, а в 1945 році залишилося 27,4 мільйона, тобто втрати становили 14,5 мільйона громадян.

Після вигнання німців увесь тягар післявоєнної відбудови і колгоспної праці ліг на плечі українських жінок, дідів і підлітків. Відсутність тракторів замінялася коровами і жіночою силою. „Чорніші чорної землі”, згорьовані солдатки і вдови, голодні й виснажені непосильною працею, тягали плуга, боронували, сіяли, жали серпами, а молотили ціпами. На собі везли цей хліб на хлібоприймальні пункти, бо знали, що все це – для перемоги над ворогом. Вони все терпіли, казали: „Що ми? Як там наші чоловіки, брати, батьки і сини в окопах? Їм важче”. Люди звикли до труднощів, ніхто й не скаржився. Усі сподівалися, що після перемоги жити стане легше. На жаль, їхні надії були марними, бо Сталін та його посіпаки зробили все, щоб розвіяти мрії на покращення народної долі.

Кат Сталін усіх ладен був депортувати в Сибір та на крайню Північ. Як наголошував у доповіді на закритому засіданні XX з’їзду КПРС М.Хрущов, «українці уникнули переселення тільки тому, що їх було надто багато, і не було місця, куди б їх усіх переселяти. Інакше вони були б теж переселені з України.» (21)

Ось цей сатанинський наказ №0078/42 Наркома внутрішніх справ СРСР Берії та заступника Наркома

оборони СРСР Жукова (якому “вдячні” українці Харкова в 2000 році спорудили пам’ятник) від 22 червня 1944 року, який вимагав: «1. Вислати у віддалені краї Союзу РСР усіх українців, що жили під владою німецьких окупантів.

2. ... 2) виселення здійснювати лише вночі і зненацька, щоб не дозволити сховатися іншим і не дати вістку членам сім’ї, які знаходяться в Червоній Армії, але після того, як буде зібрано урожай і здано для потреб Червоної Армії, а поки що запровадити в особливих відділах спеціальні справи на кожного...» (22)

А ось документ, який підписав Народний комісар внутрішніх справ Української Радянської Республіки, комісар III ступеня державної безпеки росіянин Сєров. Київ, 1944" (23)

«Цілком таємно.

До уповноваженого НКВС дивізій, бригад і корпусів 1-го і 2-го Українського фронту, до керівників політичних частин і голів військового трибуналу.

Українське населення Галичини і Північної Буковини в більшості настроєне проти більшовизму. Українські націоналістичні тенденції найбільш поширені серед міської молоді. Спеціальна комісія народного комісаріату на підставі даних 1939 і 1940 років дійшла переконання, що треба негайно вжити доцільних заходів у названих областях.

Наказую:

1. Протягом двох місяців від часу зайняття радянськими частинами згаданих областей перевірити все населення кожної місцевості, а спеціально звернути увагу на молодь. Перевірка проводиться за

інструкцією 4.14а НКВС Української Радянської Соціалістичної Республіки.

2. По проведенню цих заходів треба відділити підозрілі елементи, незалежно від їхнього походження.

По проведенню допитів ці елементи треба евакуювати всередину країни. Місцем евакуації визначені копальні заліза в Алдані та зони ріки Камми (Якутська Автономна Республіка).

Вислання треба проводити частинами за встановленими методами. Тимчасово призначено до евакуації 50 000 мешканців.

3. Цю чистку треба проводити під лозунгом короткотривалої праці у східних областях Української Радянської Республіки, щоб не викликати паніки серед населення.

Докладні інструкції будуть видані згодом.”

Генерал-лейтенант у відставці українець В.Рясний, який особисто очолював депортацію українців, повідомив, що його викликав у липні 1943 року із м.Горького Маленков і сказав:

«Їдьте на Перший Український фронт до Ватутіна. Скоро буде розглянутий план визволення України, а там багато націоналістів, яких необхідно зліквідувати. Ви призначаєтесь народним комісаром внутрішніх справ України!» (24)

«Рясного жартівливо називали «командуючим Четвертим Українським фронтом». Було, як відомо, три Українських фронти, але сам Рокосовський, коли з'являвся Рясний, на якійсь нараді віддавав команду: Струнко! Входить командуючий Четвертим Українським фронтом».

В.Рясний, коментуючи наказ, підписаний Берією і Жуковим, наголошував на тому, що практично планувалося виселення багатомільйонної країни... Під наказом була зроблена приписка: «З невідомих причин цей наказ не був виконаний».

«Він був виконаний частково, стверджував Рясний, – і я мав до нього безпосереднє відношення. Мені цей наказ привіз із Москви один із заступників наркома внутрішніх справ. І було сказано, що за активну діяльність проти Червоної армії з боку оунівців, виступ боївок, за вороже відношення до російського народу товариш Сталін наказав виселити всіх українців до «відомої матері», а конкретно, в Сибір.» (25)

Ось чому Сталін заборонив карбувати медаль «За визволення Радянської України».

Свідченням неповного виконання наказу є конкретні цифри винищення і депортації українців з 1944 до 1952р. «Тільки за 6 місяців після звільнення західної України знищено 57 405 оунівців, до кінця 1945 року вбито 103 318 осіб». Депортовано до Сибіру 171 566 осіб – членів сімей упівців та їх прибічників (у лютому 1990 р. КДБ УРСР уточнив, що з 1944 по 1951рр. депортовано 65 662 сім'ї, 203 662 особи). У 1947р. – 300 тис., 1949р. – 200 тис.

Всього ж з вересня 1939 р. й до гітлерівського нашестя знищено й депортовано 17,8% населення західної України». (26)

Не менш трагічною була й доля українських дівчат, що врятувалися від облав поліції і дочекалися своїх «визволителів». Їх чекала “спокута” на відновленні шахт Донбасу та металургійних підприємств, що були знищені під час відступу Червоної армії.

Згідно з рішенням ЦК ЛКСМ планувалось мобілізувати в Сумській області комсомольців і молодь на відбудову Донбасу в кількості 5200 осіб, з них 1600 для Сталінської (Донецької) області і 3600 для Ворошиловградської (Луганської).

«Цілком таємно». Протокол №9,
пункт 5 від 30/XI – 1943р. (27)

Списки мобілізованих дівчат 1927-1928 років народження, складені тогочасними райкомами комсомолу в 1943 році, нараховують одиниці членів ЛКСМ. Так, із 187 мобілізованих із Глухова комсомольців було 27, а із 70 роменчан – один комсомолец. Сумна доля була у тих, хто не витримував жакливиx умов праці в затоплениx шахтах і тікав до рідних домівок. Навесні 1944 року три подруги із с.Погребки Кролевецького району були заарештовані міліцією і позасудовою нарадою у складі 2-х осіб засуджені:

Вісімнадцятирічна О.Гапич була відправлена до Колими у «телятнику», в якому замерзли, окрім неї, усі засуджені. Олександрю врятувала домашня ковдра і завдяки їй вона сім років працювала на руднику. Двадцятидворічну Марію Гапич, у якої брат воював розвідником, засудили до 3-х років каторжних робіт на шахті. Найлегше відбулась Явдоха Деркач, яка у свої 18 років погодилася вийти заміж за начальника дільниці шахти, інваліда війни, старшого від неї на 18 років.

Охтирчанка Є.Головченко в свої 16 років пройшла поневіряння не тільки на шахті, а й ще у прифронтовій бригаді.

Марними сподівання на визволення були і в багатьох українців-військовополонених та остарбайтерів.

Ветеран війни Іван Андріященко “випив” свою чашу страждань не тільки в гітлерівському концтаборі «Дахау», а й у Воркуті. Коли він на запрошення антифашистської німецької організації на початку 90-х років перебував у Німеччині, то висловив там «крамольну» думку: «Колгоспи 30-х років набагато страшніші від «Дахау», а сталінські табори перевершують своєю жорстокістю німецькі». Цей вислів німецькі гуманісти розцінили як виправдання фашизму. Хоча й І.Андріященко, і я, автор цієї публікації, завжди засуджували і засуджуємо фашизм і будь-який інший злочин проти людства.

Не менш жахлива доля чекала вродливих дівчат-остарбайтерів, які поверталися до СРСР. На кордоні енкаведисти відбирали дівчат-красунь до так званих «банно-пральних комбінатів». Насправді ж їх залишали для наруги, яку над ними здійснювали офіцери-енкаведисти. Згадує жертва свавілля «визволителів» Лідія Короленко: «Боже Праведний – вкинули нас, душ триста жінок у чоловічий табір для кримінальних злочинців. Як же вони накинулися на нас, як терзали, наче звірі... Майже всі жінки, яких кинули на масове зґвалтування, загинули якщо не на місці, то в лазареті. Мене врятувало те, що «зеківський авторитет» наклав на мене оком і коротко і страшно сказав: «Будешь моей лагерной женой». (28)

Трагічна доля звичайної української жінки свідчила про страшні «секретні ешелони» для тих із них, які дивом пережили криваву війну, німецьку окупацію, голод і холод довгих воєнних років. Можна сказати без перебільшення, що після голодомору 1933-го та репресій 1937-го, після «Великої Отчественной» війни знову був учинений черговий геноцид українського народу.

Після війни керівництво СРСР і далі проводило антинародну репресивну політику. Перемога над фашизмом дала змогу Сталіну зміцнити свою владу не тільки в Радянському Союзі, а й у Східній Європі. Червона армія на той час була наймогутніша і боєздатна, але економіка країни перебувала у дуже важкому стані. Люди ледь виживали, а на них знову накладали непосильний тягар, щоб відбудувати країну. Україну знову обклали непосильними планами хлібозаготівель. З колгоспних комор вигрібали все до зернини, а колгоспникам на трудовень нічого не давали.

1946 рік видався дуже посушливим, і знову люди пухли з голоду, їли дохлих коней, а невдовзі дійшли до людодства. Хліб радянське керівництво експортувало за кордон, а ще більше відправляло своїм комуністичним друзям до Східної Європи та Китаю.

М.Хрущов згадував у мемуарах, що в 1946 році плани хлібопоставок становили 400 мільйонів пудів – набагато більше, ніж зібрано на полях. Сталін вимагав збільшення поставок хліба і покарання приховувачів хліба. На Сумщині півсотні голів колгоспів було засуджено нібито за приховування та розбазарювання хліба – саме тих голів, які намагалися врятувати своїх колгоспників від голодної смерті. У 1945 році селян було обкладено непомерними податками, у тому числі на плодові дерева, і селяни змушені були вирубати сади – окрасу України. Згідно з постановою Раднаркому СРСР про сільськогосподарський податок кожний селянин, навіть солдатська вдова з купою дітей, щороку мусили здавати державі 320 яєць, 40 кг м'яса, одну свинячу шкуру (смалити свиней заборонялося), від 800 до 1200 літрів молока і, крім того,

грішми 800 крб. податку і 40 – страховки, а також добровільно віддавати від 300 до 1000 крб. на позику.

Облігації «Відродження» мушили отримувати і всі категорії працівників замість зароблених грошей, якими могли утримувати свої сім'ї. Карткова система не забезпечувала повноцінного харчування, що призводило до високої смертності населення.

Україна, яка стала однією з переможниць у війні, не дістала жодного полегшення, а всі сподівання на краще життя, про яке мріяли у 1945 році учасники війни, не здійснилися тому, що, знищивши фашизм, фронтовики залишили комуністичну тоталітарну систему. Згадував один радянський офіцер: «Уся атмосфера перемоги породжувала у нас почуття надії на щось нове, щось чудове і славне. Ніхто з нас не мав жодних сумнівів щодо нашого світлого майбутнього...»

МІФИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Грубезні томи II Світової війни, документальні й художні кінофільми виховували не одне покоління радянських громадян, які пишалися Великою Перемогою. Беззаперечна думка, що лише Радянська держава й російський народ зробили найбільший внесок у розгром фашизму, похитнулася лише під час “гласності”, а згодом зникли таємниці і розвіялися кремлівські міфи.

Стало зрозуміло, що не завдяки “полководческому генію” Сталіна та його помічників здобута перемога в найкривавішій війні за всю історію людства. Навпаки, наперекір провокаційним планам правлячого режиму СРСР, радянський народ у неймовірно складних умовах, ціною величезних втрат, переміг німецький фашизм, але, на превеликий жаль, не змінив антинародної сутності сталінізму.

Розвінчуючи міфи Великої Вітчизняної війни, в першу чергу необхідно зупинитися на твердженні про непідготовленість СРСР до війни та її реальність.

Якби так було, то Сталін не намагався б, утворити з фашистською Німеччиною спільних кордонів, знищивши перед цим Польщу, Литву, Латвію і Естонію. Готуючись до захоплення Європи, він пояснював свої задуми в бесіді з американським газетним магнатом Р.Говардом: “Якщо якась держава хоче воювати з іншою державою, навіть не сусідньою, то вона починає шукати кордони, через які вона могла б дістатись до кордонів держави, на яку вона хоче вчинити напад...”

Розгромивши спільно з Вермахтом Польщу і встановивши спільний кордон з Німеччиною, представники НКВД передали німцям тих польських військовополонених, які до 1 вересня 1939р. мешка-

ли на територіях, що належали до зони німецької окупації. Передавали навіть євреїв, знаючи про їхню жахливу долю. Радянський уряд терміново будує на території СРСР 146 концтаборів для полонених поляків. Частина з них утримувалася в Софронієвському монастирі, що біля міста Путивля.

Розстріли польських офіцерів у 1939 році здійснювались у присутності гестаповців, які контролювали точне виконання радянсько-німецькі домовленості про знищення польської еліти (майже 23 тис. загиблих офіцерів, до призову на війну багато хто з них були учителями, інженерами та іншими фахівцями). Ці досвідчені кадри дуже б знадобилися під час радянсько-німецької війни.

Сталін зробив дуже велику послугу Гітлеру в підготовці до війни, поставивши згідно з підписаними міждержавними угодами велику кількість сировини та товарів, конче необхідних для виготовлення зброї. І все це робилося для того, щоб через Гітлера можна було б розпочати “маніакальну” світову революцію.

22 червня 1941 року, коли останній радянський ешелон перетнув кордон, фашисти розпочали обстріл прикордонних застав, продовживши Другу Світову війну, яку з подачі О.Ярославського почали називати Великою Отчєственной.

Не маючи запасів сировини, не підготовленість до війни Гітлер компенсував трофеями, які захопив у підкорених країнах, а також з допомогою Радянського Союзу.

Міністр пропаганди Геббельс записав 27 липня 1940 року: “Росіяни поставляють нам навіть більше, чим ми просимо. Сталін не шкодує праці, щоб сподобатися нам”.

Напередодні війни вся комуністична пропаганда, розпинаючись в усяких засобах масової інформації, переконувала громадян, що німці – найперші друзі радянському народові. Усіх, хто в цьому сумнівався, заарештовували.

Звичайно, що ідейне братство між комуністами і фашистами признавалося не тільки верхівкою ВКП (б), а й фашистами. О.Довженко називав радянський лад “кріпосним соціалізмом” і доводив, що “комунізм і фашизм – філософські брати, й те, й інше – тоталітарні режими”.

Основою цієї філософії було ніцшеанство. Єдина різниця при цьому проявлялась у тому, що Гітлер сповідував вчення Ніцше відкрито, а Сталін прикривався лицемірними гаслами: “людина людині, друг, товариш і брат”.

Разом комуністи і фашисти роздмухали пожежу Другої Світової війни, бо разом мріяли про світове панування. Сталін вбачав у Гітлері свого кращого помічника. Про це свідчить Франсуа Фюре в своїй книзі “Чорна книга комунізму”: “В той час Гітлер був кращим другом і союзником, якого тільки комунізм сталінського зразка міг собі побажати, тому, що він повинен був забезпечити йому – спочатку як союзник, а пізніше як ворог – територіальну експансію аж до центральної Європи.”

Про план “Барбаросса” Сталін дізнався через 20 днів після його підписання. Антифашисти з “Червоної капели” передали агенту радянської розвідки Шандору Радо цей документ, а той переправив його до Москви. Попереджав про напад 22 червня 1941 р. працівник німецького посольства в Москві Герхард Ке-

гель і сам посол граф фон Шуленбург. Не йняв віри Сталін і уславленому розвіднику Ріхарду Зорге.

Увечері 21 червня через річку Західний Буг переправився німецький фельдфебель – перебіжчик з вісткою про напад німецьких військ, а на київському летовищі сів бомбардувальник Ю-88. Екіпаж у складі офіцерів “Люфт ваффе” Кратца, Германа, Шмідта і сфрейтора-стрільця Апеля повідомили, що 22 червня Німеччина нападе на Радянський Союз. На превеликий жаль, Сталін і це вважав провокацією. Усіх перебіжчиків спіткала трагічна доля.

Завдяки бездіяльності радянського керівництва до 10 липня лише в Білорусії німецькі війська знищили і полонили 340 тис. червоноармійців, захопили 9 тис. гармат і 4 тис. танків.

Начальник генерального штабу “Вермахта” записав у своєму щоденнику: “Важко збирати трофеї розкидані на великому просторі”.

За станом на 9 жовтня 1941 р. німецькі війська, розташовані в глибокому запіллі, отримали на озброєння 1110 трофейних танків. У Сербії ці танки застосовувалися проти партизанів у кількості 378 шт., у Норвегії – 100 шт. Захопивши величезну кількість військового спорядження й пального, фашисти переконались у своїй непереможності, а Гітлер – у своїй геніальності. За прорахунки Сталіна розплатився народ своєю кров'ю.

Довідка Берії про розстріли військовослужбовців за перші чотири місяці війни (до 10 жовтня 1941 р.) свідчить, що військами НКВД з охорони запілля затримано 657 364 військовослужбовців, які відстали від своїх частин, і тих, хто втік з фронту. Особливі відділи оперативного заслону затримали 249969 осіб і заго-

роджувальними загонами НКВД – 407 395. Особливими відділами заарештовано 25878 чол.

Розстріляно 10201 чол., перед строем – 3321.

На Західному фронті перед строем розстрілювали більше всього – 2136 чол. За 111 днів війни кожного дня розстрілювали по 92 чол., в тому числі перед строем по 30 чол. Трагічна доля спіткала стрільця – радиста А.Щеглова із 207-го бомбардувального авіаполку. В районі м.Гродно літак був збитий, вижив лише він. Коли А.Щеглов повернувся в полк, то його за зраду було розстріляно.

На цей час остаточно розвіявся міф про непереможну Червону армію і геніальність її керманчів.

Колишній начальник Генерального штабу Збройних Сил СРСР генерал армії М.Моїсеєв повідомив: "... в Смоленській, Київській, Московській оборонних операціях... наші війська зазнали безповоротних втрат (біля 1,5 млн. осіб) у 1941 р.". Зараз достеменно відомо, що тільки під Москвою сумарні втрати сягнули 1896400 солдатів і офіцерів. Безповоротні втрати – 957953 особи. У цей час німці втратили на всіх фронтах 615 тис. солдатів. При обороні Києва лише полоненими було втрачено 665 тис. осіб, а разом із загиблими більше, ніж 1 млн. – доводить професор В.Король.

За період з початку війни й до зими 1942 р. загальні втрати Червоної армії складали 11 млн. осіб. Під час визволення України в 1943-1944 рр. щодоби гинуло 65-70 тис. воїнів. Не менш криваві бої велись за визволення Східної Європи. У боях за Польщу загинуло 1 млн. наших воїнів, за Угорщину – 140 тис., за Чехословаччину – понад 140 тис.

Причиною величезних втрат була бездарність головнокомандуючих на чолі зі Сталіним, а також загальний непрофесіоналізм війська.

Кадрова армія загинула в 1941-1942 р., а продовжували війну до перемоги фактично ополченці, які вчилися воювати під час боїв. Радянський льотчик посилався в бій через 8-10 годин нальоту, а німецький через – 450. Ось чому 104 німецьких аси збили в повітряних боях 100 і більше наших літаків. 24 тис. червонозоряних літаків збили 300 пілотів “Люфтваффе”.

Німецький пілот Еріх Хартман за всю війну здійснив 1425 бойових вильотів і збив 352 літаки, 347 із них радянських.

Найкращі показники у наших пілотів тричі Героїв Радянського Союзу О.Покришкіна – 59, І.Кожедуба – 62.

На основі картотеки Центрального архіву Міністерства оборони Росії, керівник головної редколегії “Книги пам’яті України” генерал армії Іван Герасимов надрукував такі дані. За всю війну 1941-1945 рр. загинуло 16,2млн. рядових і сержантів, 1,2 млн. офіцерів, 3-4 млн. пропали безвісти. Історик архіваріус Ю.Геллер підрахував наші втрати в 46 млн. осіб. Німеччина втратила на східному фронті 1,5 млн. солдатів або на кожного загиблого німця – 14 радянських.

В полоні, за підрахунками В.Короля, було не 5 млн. 700 тис., а 6 млн. 400 тис. На відміну від інших держав, Сталін не підписав, Гаагської конвенції, і тому радянські військовополонені не були захищені “Червоним Хрестом”. Злочинно-байдуже відношення до військовополонених призвело до того, що на боці німців воювало 1 млн.200 тис. громадян СРСР. До

Збройних сил Комітету визволення народів Росії, які очолював генерал Власов, приєднались: один генерал лейтенант, шість генерал-майорів, один бригадний комісар, один командир бригади, 42 полковники, один капітан 1-го рангу, 21 підполковник, два батальйонні комісари, 49 майорів.

Начальником штабу власовців був колишній професор Академії Генерального штабу, а згодом заступник начальника штабу Північно-Західного фронту генерал-майор Ф.Трухін. Винищувальною ескадрильєю власівців командував старший лейтенант, Герой Радянського Союзу Б.Антилевський, нічною, бомбардувальною ескадрильєю – капітан, Герой Радянського Союзу С.Бичков. Начальником оперативного відділу штабу став полковник А.Нерянин. Командиром 1-ї піхотної дивізії був полковник С.Буняченко (саме ця дивізія звільнила від фашистів у 1945 р. столицю Чехословаччини Прагу). Командиром 102-го козачого полку, а згодом командиром козачої дивізії корпусу був Герой Фінської війни майор І.Кононов.

Командир першої національної армії генерал Смиловський, так пояснив причину вибору між Гітлером і Сталіним: “Це був вибір між двома дияволами”. Те, що чинили німці, було жахливе. Гітлер спокусив їхні душі, а більшовики знищували народ. Тоді я був переконаний, що Батьківщину можна визволити лише ззовні. На жаль, нас не зрозуміли, чому ми йшли разом із німцями”.

За прорахунки у війні Сталін з особливою жорстокістю переклав вину на українців. Міф про зрадників-українців поширювався увесь післявоєнний період.

Ганебне тавро було накладене не тільки на кримських татарів, чеченців, калмиків і карачаївців, а й на українців. Про що свідчать щоденники О.Довженка:

“Армії не вміють відступати. Німці в оточенні гинуть, себто дорогою ціною продають своє життя. Ми не гинемо так, ми тікаємо, і нас по дорогах б’ють німці. Все одно смерть. Так треба ж продавати життя, якщо вже на те пішло, дорого, за велику кров ворожу.

А що евакуюють? Дивани, стільці, г...о всяке, всяку чепуховину. Гинуть машини, гинуть поранені на дорозі.

А в пресі вже рік ні слова критики, ні слова перестороги, нічогісінько. Цілковитий «грим побєди, раздавайся». Сид і сором! Ворог тремтить! Ворог боягуз, і прочіє брехні.

Розгром Південно-західного фронту, себто Шостої, Двадцять першої, Двадцять восьмої і Сорокової армій є одним з найтяжчих ударів по Україні. Тут загинула величезна кількість українців. Український чесний наш народ поніс найтяжчі жертви у цій війні. Бився чесно, одверто, безоглядно.

Бідні мої, рідні люди... безхитрісно і чесно поставилися ви до трагічної долі своєї великої соціалістичної Батьківщини.

Честь вам і слава і вічна пам’ять. Вічна пам’ять. Вічна пам’ять.

Краще загинути в бою, ніж конати в животінні другорядного пасинка історії.

Вічна вам слава, брати і діти мої. Не судилося нам розцвісти у житті. Все у нас було для цього – і земля добра, і багатства, і люди чесні, і трудящі, і здорові, і красиві. Всім узяли – не вистачило тільки доброї долі.

Погубила нас нещаслива наша географія і невдала наша історія.

Чи доживу я до кінця війни?”

12/VII [1942]

Балашов

В умовах бездержавності вони були розпорошені по світу, а тому й змушені були воювати за інтереси тих держав громадянами, яких вони були. До речі, – наступ на Москву восени 1941 зірвався лише тому, що Гітлер наказав Гудеріану спрямувати танкові клинки на Київ, а мужня боротьба Київського особливого Військового Округу завдала таких відчутних втрат ворогу, що той не мав можливості перемогти. Велику допомогу Червоній армії надав і “генерал мороз”. Не підготовлена до російської зими фашистська армія була приречена на поразку, як колись армія Наполеона.

В таких умовах згадали про партизанські загони. Ще у 30-х рр. були сформовані партизанські війська на випадок агресії з боку імперіалістичних країн заходу. Готуючись до визволення Європи, Сталін наказав ліквідувати партизанські формування, матеріальну базу з лісів було вивезено, багатьох командирів при цьому репресовано.

З початком війни, зазнавши важкої поразки, комуністичний режим у спішному порядку створює партизанські загони з партійного і комсомольського активу. Відповідальність за створення партизанських загонів лягло на начальників НКВД усіх рівнів. Ясна річ, що командирами призначалися саме енкеведисти або секретарі райкомів і обкомів партії, які у 20-х – 30-х роках “засвітилися” як жорстокі виконавці злочинних

наказів Леніна-Сталіна. Фатальна помилка при створенні підпілля та партизанського руху, а також низькі моральні якості партактиву, призвели до деморалізації цього руху опору.

Уже на другий день окупації міста Сум до райвиконкому під'їхали вантажівки з німцями і за вказівкою одного працівника-зрадника викопали в саду заховані ящики з оргтехнікою. Підпільники-енкаведисти також завбачливо видали свої криївки гестапо і впродовж двох років щотижня відмічалися в поліції. Так і пережили окупацію до повернення Червоної армії.

Підпільна боротьба ж розгорталася завдяки частині молоді, як це було з підпільною групою "Прапор" на чолі з Д.Косаренком.

Як свідчать архівні дані, у Роменському районі майже всі партизанські бази були здані місцевими поліцаями, які ще дітьми пам'ятали як у 20-х роках командири надзвичайних загонів Червоної армії проводили каральні акції проти місцевого українського населення. Та й чи не заслужив покарання товариш Воронцов, один із командирів партизанського загону. Судіть самі з архівних документів за 1920 рік.:

"Сообщаю Вам донесение начотряда т.Воронцова следующего содержания, что им взяты заложники в д.Чеберяки и арестовано совместно с председателем продштаба т.Шевченко 8 человек из которых 3-ое расстреляны, 5 чел. препровождены в концентрационный лагерь и 4 дезертиров при конвое 5 чел. красноармейцев вверенного мне отряда и 5 чел местной охраны, 13 часов выступили в дер. Хоминцы со штабом для ареста кулацкого элемента. Скот и хлеб взяты в дер.Чеберяках передан продштабу.

Начштаба:

Заведующому Политбюро №187 (5 декабря)

Командиру 4-го стрелкового полка № 489.

Гадяч Комполка 424/оп.490 (11)

Ненависть до партійного і комсомольського акти-
ву з боку українського населення переросла у зве-
дення особистих рахунків між гнобителями і
пригноблених. Промовиста історія партизанського
руху на Лебединщині свідчить, що працівники обко-
му партії Антонов, Устименко та Білаш покинули на-
призволяще сформовані партизанські загони, які
розбіглись по домівках. Колишніх командирів парти-
занських загонів Карпова і Юр'єва після війни було
виключено із членів компартії, а на Білодіда заведе-
на карна справа, тому, що він свою зброю заховав і
був звинувачений у зраді, про що свідчить довідка з
обласного архіву.

2/444
ва.с. 4/12.444

СОВІЄТСЬКО СЕКРЕТНО.

НАЧАЛЬНИКУ ВОЙСЬКОВО-ПЕРЕКЛАДАЛЬНОГО БЮРО НА
ПОДПОЛІТІВ'ЯНІНУ
УР.М.И.Х.А.Ч.ЛОВУ.

№ 183-16/оп.от. 15/1-1945 Г.В.Л.

Обращаем, что этот проверенный Ваня БЕЛОДЕД Димитрий Димитри-
евич, уроженец с.Борисовки, того же района Черкавской области, ныне
работает по агентурному делу "БЕЛЫМ".

Известно, в деле №... Интерпол свидетельствует, что
с 1941 по 1943 гг. он оставлен в тылу немецких войск в качестве
подпольного агента НК/В/У, для руководителе партизанскими движением
на территории Украинской области.

Однако в первые же дни оккупации немцами территории Сум-
ской области БЕЛОДЕД Д.Д. пошел в партизанские отряды и ушел в
с.Галанин, Дмитровского района Черкавского области, где работал в
лесном и обильном хозяйстве.

23 мая 1943 года БЕЛОДЕД был арестован Галицкой, дох
отряда в количестве 14 дней, после чего направлен в немецкие лагеря
для военнопленных в гор.Бомин, Сумской области, откуда в июне-июле
1943 года он выехал на работу в Германию.

Взвучен в Германии - в гор.Бомин, БЕЛОДЕД работал спеле-
рам на оставленном заводе, в 1945 году при взятии американскими
воинскими гор.Бомин - БЕЛОДЕД оказался в американской зоне оккупа-
ции, откуда в порядке репатриации возвратился к своему месту жи-
тельства - в гор.Суми.

БЕЛОДЕД нами подозревается в содружестве с герман-
скими контрразведывательными органами и предательстве русолюбивого
командного состава партизанских отрядов. Скорее всего проверенной
это положение на территории Германии и в американской зоне оккупа-
ции.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА УМГ ПО СУМСКОЙ ОБЛ.
Докладовский /ДОВЕРЯЮЩИЙ/
/ОБЩАЮЩИЙ/

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА УМГ
Иванов /ОБЩАЮЩИЙ/

Зол.Чив.Игорев.
Печ.Борисова.

Колишній начальник Лебединського райвідділу міліції І.Борисенко в своїх спогадах згадує, що після відступу Червоної армії з Лебедина, окупаційна влада була встановлена лише через місяць тому, що німці не знали про існування Лебедина. Німців у місто запросили колишні партійні керівники Бондар, Русанов, Калініченко й Безкосний.

На запитання німецького коменданта Сум, чи є в лісі партизани, Безкосний відповів: “Коли була Радянська влада, тоді й були партизани, а зараз їх немає”. Вони й стали німецькими холоуями, за що й були розстріляні. Як з’ясувалося, мотивація зради була захована в 30-х роках. Русанов ще хлопчиком був вивезений на поселення і жив під чужим прізвиськом тому, що втік із Казахстану, і весь час чекав арешту. Інший зрадник-комуніст Бондар був сином священика, якого закатувало НКВД, і тому він хотів служити Великій Німеччині. За весь період окупації в Лебединському районі в кожному селі жили німецькі коменданти без охорони, як у себе вдома, тому, що нападів партизанів не очікували. Партизанські бази видав заарештований Зимогляд, який був причетний до створення схронів, а до війни завідував райспоживспількою.

Не краща ситуація складалася і в Краснопільському районі. Лісник Могрицького лісництва видав німцям партизанську базу з припасами, а згодом вловили і партизанів. Як з’ясувалось, і тут не обійшлося без помсти. Розкуркулений і засуджений селянин с. В.Рибичя Краснопільського району Наумов під час окупації вихваляв Гітлера як визволителя та ще й водив комсомолок Світличну, Кисельову, Холоденко й Артюхову до старости Шкурко на допити тому, що

Кисельова приймала участь у переписі його конфіскованого майна разом із своїм чоловіком-комуністом. У цей же час Наумов змушував Холоденко видати свого чоловіка-партизана, який перебував у Могрицькому лісі, і якого фашисти повісили пізніше у Миропіллі. Архівні документи підтвердили, що цей зрадник після засудження в 1946 році невдовзі помер у таборі.

Отже зведення рахунків продовжувалося не тільки в часи війни, а й після її закінчення.

Правдивий аналіз партизанської боротьби свідчить, що найбільш боєздатними були загони і з'єднання, які мали зв'язок із "Великою землею" за допомогою радіозв'язку і повітряним постачанням. В першу чергу це стосується з'єднань С.Ковпака, О.Сабурова, О.Наумова, О.Федорова, які базувалися в Брянських лісах і здійснювали рейди в тилу ворога. Фактично це були регулярні війська.

Перебуваючи під пильним контролем Москви, вони завжди виконували всі розпорядження, не враховуючи інтересів місцевого населення, і нерідко підставляючи його під каральні акції ворога. Особливо страждали від свавілля одних і других ті регіони України, де діяла УПА (Українська Повстанська Армія).

Увесь світ пам'ятає жахливу трагедію білоруського с. Хатинь і чеського с.Лідіце, але в Україні таких сіл було аж 250.

Як свідчать німецькі архівні документи, за зв'язок із партизанами були знищені Волинські села Борки, Заболоття, Борисівка, Кортеліси. Майже 3 тис. мешканців Кортелісів згоріли в полум'ї. Стільки ж людей згоріло і в житомирському селі Копище, де "квартирували" партизани О.Федорова. У січні 1943р. кара-

телі знищили на Чернігівщині с.Козарі з 4268 мешканцями. На Сумщині така доля спіткала село Нова Слобода Путивльського району, де угорські карателі знищили майже 600 селян, серед яких було 120 дітей віком від 3 до 14 років.

Інколи фашисти карали села за підтримку партизан, а партизани палили і вбивали мешканців тих сіл, де була велика кількість поліцаїв, які охороняли село, і не допомагали червоним партизанам.

Здійснюючи за вказівкою Москви рейд до Карпат, партизани-ковпаківці мали таємне завдання знищити УПА, “зачистивши” територію Західної України до приходу Червоної армії. Ось чому така запекла боротьба точилася між воїнами УПА і червоними партизанами. Наш земляк комісар С.Руднєв намагався примиритися з УПА, але С.Ковпак дотримувався наказу і тому не йшов на переговори. Таємнича смерть Руднєва на Івано-Франківщині наводить на думку про ліквідацію цього легендарного партизанського ватажка агентами НКВД.

До речі, ця кривава боротьба між східними і західними українцями підживлює живучий міф про “зрадницьку” сутність ОУН-УПА в роки II-ї Світової війни. Агенти комунізму та російського шовінізму П.Симоненко, Н.Вітренко й усякі “русские блоки” зятято галасують “про кривавих гітлерівських катів-бандерівців”. При цьому забувають сказати, що воїни УПА боролись на своїй землі впродовж 10 років, як з фашистами так і з комуністами. варто нагадати нашим сучасникам, що насильницьке “визволення” Західних українців у 1939 році призвело до встановлення сталінського режиму з усіма його проявами. Тому провідники ОУН шукали союзників у боротьбі з

новим окупантом. Тут діяв відомий принцип: ворог мого ворога – мій друг.

Щодо ставлення гітлерівців до ОУН, то тут треба підкреслити, що вже на початку липня 1941р. німцями було заарештовано С. Бандеру, Я. Стецька, а також деяких інших провідних членів націоналістичного руху, та кинуті їх до концентраційного табору Заксенхаузен. Тільки у вересні 1941 р. було заарештовано близько 2 тисяч та розстріляно кілька сотень членів бандерівських „похідних груп”. 25 листопада 1941 р. гітлерівське командування видало наказ: „Всі активісти руху Бандери повинні бути негайно заарештовані і після ґрунтовного допиту таємно знищені як грабіжники”. Братів Степана Бандери Василя і Олександра було закатовано в концтаборі Аушвіц 21 липня 1942 р. Загалом, за підрахунками українського історика А. Русначенка, за роки війни гітлерівці винищили близько 30% членів ОУН.

Стосовно ж „бандитизму” бандерівців. Звернемося знов до сухих історичних фактів та свідків. На початку 1945 р. на західній Україні діяло під виглядом бандерівців більше 150 спецгруп НКВД загальною кількістю 1783 особи, головним завданням яких була дискредитація українського визвольного руху, і для реалізації цього: нещадна різанина, ґвалтування та знущання з мирного населення. Все це потім (а фальсифікаторами й зараз) називалося „звірствами бандитів-бандерівців”. За один місяць серпень 1946 р. у західних областях України було проведено 7079 військових операцій! Нагадаємо: війна закінчилася більше року тому. Так з ким же так люто воювали, з яким окупантом? Війна з „бандитами” чи все ж таки катування цілого народу?! Наведу свідчення військо-

вого прокурора військ МВС Українського округу Г. Косарського з його доповідної записки на ім'я Хрущова 15 лютого 1949 р. (через 4 роки по війні!): „Дії так званих спецгруп МГБ мають яскраво уособлений бандитський, антирадянський характер, і, зрозуміло, не можуть бути виправдані ніякими оперативними міркуваннями”. Досить важко запідозрити таку людину у бандерівській пропаганді сатанинського толку.

Пересвідчившись у ворожому ставленні німців до українців, бандерівці розпочали збройну боротьбу з окупантами.

У квітні 1942 року ОУН (б) провела II конференцію ОУН (Самостійників-Державників). Радянсько-німецьку війну ОУН оцінював як суто імперіалістичну боротьбу між Москвою і Берліном за володіння Україною. У той час помилково вважалося, що переможе фашизм і тому прийдеться здобувати українську незалежність від Німеччини. У постанові II конференції говорилося: “Враховуємо і близьку можливість збройної боротьби за українську державність в слушний час (розбиття Москви, загальне виснаження, зовнішнє і внутрішнє потрясіння Німеччини”.

Вечірній Київ.10.09.1996р.

За короткий час УПА охопила своїм впливом всю Західну Україну, а на Схід вирушили похідні групи ОУН для створення підпілля. Основою УПА стали збройні загони полковника Бульби Боровця на Волині, які захищали цивільне населення від терору польських загонів Армії Крайової, червоних партизан і німецьких карателів. З березня розпочинається формування загонів УПА як з місцевого населення, так і з визволених військовополонених у Ковелі та Луцьку. Саме тоді й з'явилися роти російські, грузинські і

навіть одна узбецька. Вони майже щодня вели бої з німецькими окупантами, захоплюючи визволені райони Волині і Полісся. Очолював об'єднані загони націоналістів прекрасний військовик славетний політичний провідник Роман Шухевич, який дбав про всіх воїнів УПА і особливо про рядових стрільців. Селянські хлопці без вагань поповнювали кадри загонів УПА і билися проти ворогів до загину. Як відомо, генерал Чупринка (псевдо Шухевича) загинув у бою з енкаведистами 5 березня 1950 року.

Треба взяти до уваги й те, що УПА була створена у німецькому тилу й не мала ні заводів ні фабрик. Вона воювала без будь-якої допомоги, а зброю здобувала в бою у ворога. І, що найголовніше, в УПА не було жодного найманця, жодного мобілізованого – тільки добровольці. Це була справді народна армія, яку створив, підтримав і годував народ, яка вела визвольну війну за незалежність своєї Батьківщини.

У травні 1942 року воїни УПА знищили начальника штабу гітлерівських штурмовиків В.Люце разом з його охороною.

З цього часу розпочинаються каральні операції під командуванням генерала Бах-Зелевського. У “зачистках” партизанського краю брали участь 10 тис. німецьких жандармів та польської поліції (українська поліція в повному складі перейшла до лав УПА). Карателі застосували 50 танків і бронемашин, 27 літаків, 5 бронепоездів. Незважаючи на важкі втрати, в тому числі й серед цивільного населення, окупанти не змогли розгромити УПА. На 1943 рік фашисти контролювали залізничні вузли і великі міста, а сільські райони й ліси перебували під контролем повстанців. Довгий час містечко Колки на Волині було в руках українсь-

ких партизан. Тут і в інших селах повстанці відновили школи, бібліотеки, старшинські курси й госпіталі.

Фашисти постійно наступали на звільнені райони. При цьому найчастіше в каральних акціях використовували підрозділи РОА (власовців).

Щоб зрозуміти, за що ж воювали воїни УПА, необхідно привести текст **“ПРИСЯГИ ВОЯКА УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ”**. **“Я, воїн Української Повстанської Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Народом Українським, перед Святою Землею Українською, перед пролитою кров’ю Найкращих Синів України та перед Найвищим Політичним проводом Народу Українського: Боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не пожалію ні крові, ні життя і буду битися до останнього віддиху і остаточної перемоги над усіма ворогами України. Коли я порушу або відступлю від цієї присяги, то мене покарає суворий закон Української Національної Революції і впаде на мене зневага Українського Народу”**.

У німецьких архівах зберігаються пропагандистські прокламації, у яких наголошувалось:

1. “... Не забувай, що німецька армія – це ворог політичних і державних устремлінь українського народу. Тому свій примусовий побут у німецькій армії використай для того, щоб навчитися військовій справі і приготуйся до служби своєму власному народові в лавах української Армії.

2. Знай, що німецька армія сьогодні б'ється за те, щоб німецькі імперіалісти на чолі з Гітлером могли поневолювати, грабити і винищувати всі європейські народи. Тому її цілі для тебе чужі і ворожі”.

Отже, фашистське керівництво не зрозуміло, що ігнорування української державності призводить до поразки на східному фронті. Адже у 1944 році на боці німців воювало 220 тис. українців, в тому числі і 13 тис. бійців добровільної дивізії СС «Галичина». В той же час майже 100 тис. бійців нараховувала Українська Повстанська Армія. 2 млн. українців воювали у Червоній Армії.

Як би ж то був розум у Гітлера?

У 1945 році один американський журналіст, розмовляючи з полоненим німецьким генералом, почув від нього дивне запитання: «Де на вашу думку ми програли війну?» Не вагаючись, той відповів: «Ясна річ під Сталінградом». Генерал пояснив, що Гітлер програв війну, коли наказав зірвати синьо-жовтий прапор над Києвом а натомість вивісили червоний зі свастикою. Важко було б собі уявити хід історій, якби Україна стала тимчасовим сателітом фашистської Німеччини...

Ще один міф спотворює інформацію про матеріальну допомогу надану країнами антигітлерівської коаліції Радянському Союзу за програмою ленд-ліз.

Як не дивно, але більшість молодого покоління мало обізнане з цим терміном. Це зроблено з метою применшити роль Англії, США, Канади у розгромі гітлерівської Німеччини.

У попередніх розділах цієї книги було підтверджено, що вся промисловість Радянського Союзу, розташована в Україні, Білорусії і на окупованих німцями

землях Російської Федерації, була знищена в 1941 році.

До того ж, на початку липня 1942 року німецька авіація розбомбила останній алюмінієвий завод на Волзі, а без цього крилатого металу літаків не зобиш. Не виготовити і двигунів для танків Т-34, КВ, ІС та САУ (самохідні артилерійські установки).

В трагічні часи неминучої поразки радянському уряду надає допомогу уряд Англії і США, поставляючи з грудня 1941 року дуже необхідне озброєння, сировину, продовольство й інше військове спорядження. За умовами міжурядової угоди, розрахунки планувалось провести після перемоги.

Доки на Схід перевозили евакуйовані підприємства, які колись будували, здавалося б, на віки, а водночас з евакуацією підприємств виїздили й їх працівники, фронт вимагав зброї і спорядження. Тільки з України було вивезено обладнання 550 великих підприємств 30 галузей промисловості. В неймовірно тяжких умовах робітники відновили промисловість, а Червона армія продовжувала бойові дії англійською, американською та канадською зброєю.

За документами Архівних фондів Російської Федерації (северные., 1993 – с. 608), було отримано 22195 літаків, 12 980 танків, 400 тис. автомобілів і 2,6 млн. тонн нафтопродуктів, тощо, але кремлівські ідеологи весь післявоєнний час стверджують, що це всього 4 відсотки від усієї кількості озброєнь, виготовлених СРСР під час війни. Поміркуйте самі, що б робила Червона армія, якби підприємства не отримали конче необхідної сировини.

За 5 років союзники поставили 2,3 млн. тонн сталі спеціальних сортів, якої до війни в СРСР не виготовляли. Тільки алюмінію на авіазаводи завозили 7 тисяч тонн на місяць (в тому числі 5 тис. тонн із США).

Фронтовики із вдячністю згадують м'ясні консерви «другий фронт» та інші харчові продукти, якими покращили обмежений фронтний раціон. Перелік усіх поставок зайняв би не один том історії допомоги союзників СРСР у Другій світовій війні. Цікаво знати й те, що після Перемоги Генералісимус Й. Сталін відмовився розрахуватися за ленд-ліз, обумовлюючи це тим, що воювали проти спільного ворога. Вождь був впевнений, що тільки під його «геніальним» керівництвом, під прапором «марксизму-ленінізму», «пролетарського інтернаціоналізму», під керівництвом комуністичної партії, здобуто перемогу.

Насправді ж перемога над фашизмом здобута в результаті спільних зусиль всього людства і найбільших втрат в цій війні зазнав бездержавний український народ, який на своє нещастя входив до складу насильницької московської імперії зла.

Визволений.

ПІСЛЯМОВА

Із засобів масової інформації стало відомо, що кремлівські правителі планують провести в Москві урочисті заходи, присвячені 60-річчю Великої Перемоги.

Усі країни західного світу, як відомо, відзначають день пам'яті жертв Другої Світової війни 8-го травня, назвавши його Днем примирення, співвідносячи цю дату з підписанням 7 травня 1945 року у м. Реймсі Акту про капітуляцію Німеччини. Об'єднана Європа вшановує пам'ять загиблих усіх країн-учасниць тієї кривавої війни, не ділячи на фа-

шистів і визволителів. Адже на цей час змінилися покоління, яким ні за що каятися.

Але Радянське керівництво, а після розпаду СРСР і російське, як його правонаступник, продовжують традицію, започатковану Сталінім після підписання вже другого Акту про капітуляцію Німеччини 9 травня 1945 року, перетворивши цей день на символ перемоги над фашизмом. Капітуляційний Акт став фактичною «правовою» базою післявоєнного розподілу Європи на

зони впливу з наступним переходом до «холодної» війни двох протилежних систем.

Сталінський режим затиснув у своїх жорстоких лещатах Східно-Європейські країни, яким він нав'язав силою зброї тоталітарну модель існування, придушуючи повстання в НДР, Угорщині, Чехословаччині та Польщі. Не вдалося прилучити до московського соціалістичного концтабору лише Югославію, яка вчасно зрозуміла, що чекає її після «інтернаціонального» примусу жити за «залізною брамою». Найбільшого горя зазнав народ-переможець, який знову опинився в Сталінсько-беріївському табірному соціалізмі і змушений був святкувати перемогу й до сьогодні. Незважаючи на те, що Україна як держава не існувала, а була використовувана ворогуючими імперіями.

Починаючи від Сталіна і досі применшується внесок українського народу в перемогу над гітлерівською Німеччиною. Звичайно ж, затіняючи його «великою» Перемогою російського народу. Відвідавши Україну невдовзі після визволення, американський журналіст Е. Сноу, зокрема, писав:

«Вся ця титанічна боротьба, яку деякі схильні з рахунку ніби якусь «славу Росії», була насправді – і в багатьох аспектах – насамперед боротьбою, запеклою війною України, яка їй коштувала болючих втрат...

Жодна інша країна Європи не зазнала такого руйнування міст, промисловості, сільськогосподарських угідь, загибелі стількох людей».

Дійсно, як незаперечно показують документи, саме Україна зазнала найбільших втрат у тій війні, куди її втягнули кремлівські вожді.

Втрати України становлять 40-44 відсотки загальних втрат СРСР. Загальні втрати становили 19 відсотків від загальної кількості населення (до речі, в Україні зараз мешкає найбільша, порівняно з іншими країнами кількість людей, що постраждали від фашизму, бо були вивезені до Німеччини на примусові роботи: понад 650 тисяч осіб).

За радянською традицією ось уже 60 років українці святкують День Великої Перемоги. Сивочолим ветеранам вручають ордени і медалі з профілями катів і цим відкупаються від їх злиденного життя. У цей же час об'єднана Європа примирилася між собою, засудивши фашистську і комуністичну ідеології і, покаравши військових злочинців. Пострадянські держави, окрім прибалтійських, продовжують займатись міфотворчістю, а інспірований зверху маріонетковим урядом України розділ держави на східну і західну частини, що породжує сепаратиські рухи.

Для незалежної України беззаперечним є те, що усі ветерани війни без поділу на ідеологічні табори мусять бути вшановані, тому, що кожен із них гідний кращого життя й піклування, а міфи, які розділяють українську націю нехай зберігаються там, де їх вигадали – в московському Кремлі.

***Микола КАРПЕНКО,
член Національної спілки журналістів***

СОЛДАТСЬКА КАША ВІД ПРЕЗИДЕНТІВ

... Моє покоління бачило інших учасників Другої світової війни. Вони тоді ще не називалися ветеранами, а жили й працювали поруч зі своїми односельцями. Десятки тисяч воїнів із Сумщини, не навчених, незброєних юнаків, яких погнали в бій, аби налякати ворога кількістю учасників наступу... Перемога і тризна завжди йшли поруч, як і слова про те, що хотілося б випити за здоров'я, а доводиться – за упокій. Не має на білому світі мого батька, маминих братів, з вуст котрих вперше почула окопну правду про страх, кров, біль, сльози війни. Вони достеменно знали смак солдатської каші, яку “смакували” під градом куль нашвидкуруч зі своїх казанків.

Ось чому, зустрічаючи учасників тієї війни, завжди схиляю голову і відчуваю щем у серці, – пережите ними вимагає поваги і розуміння.

Перемога і тризна. Поминальні каша і хліб, і сто грамів, які назвали наркомівські. Горілка – чи не перша присмака від влади до солдатської каші. Круто соленої сталінським “Ні кроку назад!”, його нещадним, немилосердним ставленням до інвалідів; до тих, хто побував у полоні чи на окупованій території, його вимогою “змивати кров'ю” солдатською, зовсім не солдатські прорахунки і провали.

Урешті, хто не чув бойового кличу війни, яку назвали Вітчизняною? “За Сталіна!” “За нашу советську родину!”... Я не бачила жодного фільму і не читала жодної книжки, щоб нащадки козаків кидалися в бій з гаслом “За Україну!”, за ту землю, якої так хотів Гітлер, за ту країну, яка понесла 40% втрату Другій світовій...

Чи не в її роки Україна остаточно стала – на довгі десятиліття – зеленою латкою на* карті “советской родини” – а слово “українець” лише записом у паспорті громадянина СРСР? Достеменно відомо одне: ті українці, що воювали з фашистами з гаслом “За вільну, самостійну Україну!”, наркомками були протиставлені тим, хто йшов у бій “За Сталіна!”. А вмирили ж за неї і ті, і ті – за Україну, єдину, неподільну.

Круто заварювалася солдатська каша, хоч і хлюпнув Хрущов у неї джерельної водиці, хоч і присмачив її Брежньєв олійкою солодких слів і першими ветеранськими пільгами...

Не за пільги вони воювали, тепер – ветерани, а тоді – чорні воли, що вивели переможну борозну в Європу. Не за ті мізерні товари на окремішій полиці в сільській лавці, означеній табличкою “для ветеранов”, – таким був стиль 70-х. За гідність свою потоптану, за страх дитячий, за сльози і кров матерів, за чисті води, і за ясні зорі в батьківських криницях.

Тоталітарна система добре розуміла оту справжність, оту основну нетлінну, на якій і виткався червоно-чорний рушник Перемоги, що двічі перев’язав поранену смертельно Україну – вперше, коли відступали, вдруге – коли визволяли... Розуміла і використала сповна.

Перемога з роками перестала бути тризною. Усе більше маршів, бравурних і бравих, звучать 9 Травня. Усе – більше пісеньок, безжурних і переможних, усе більше міді і латуні, а іноді й срібла дзвенить на грудях – в такт маршовим колонам. Наче б то й до Берліна йшли ось так, – поблискуючи хромом і дзвонячи підківками...

Віддаймо все золото і срібло воїнам, – вони того варті. Це вони дали нам право називатися народом-переможцем тієї війни. Многая і благая літа живим, честь і пам'ять загиблим! Та не перетворюймо тризни на торг, не робімо солдатської каші ритуальним їдлом, не варімо її в окремих казанках – соціалістичному, комуністичному, помаранчевому, біло-блакитному...

Перемога ж була — на всіх одна-єдина і, як сказав Віктор Ющенко: “Це була перемога милосердя над ненавистю, єдності – над розбратом, добра над злом”. Такий ось приклад усім нам. Пам'ять про Перемогу. І про Тризну.

Солдатська каша 60-річчя Перемоги. Всесвітні урочистості в Москві, багатобарвні, (дині. Кілька колон і мітингів у Києві. Який Уряд і яку владу представляли Мороз, Миколаєнко, Семенюк? Про яку Перемогу глаголив Янукович?

Врешті, панове-товариші, чия Перемога? І хто ви, хто ми всі перед її знекровленим обличчям 45-го року?! Не вміємо бути на святі всі разом... Відступіться, дайте розгледіти й запам'ятати тих, що воювали. Не за владу – за життя...

Булькає солдатська каша, тягнуться до неї руки – зліва й справа, в якій -сіль, в якій – мед. І чомусь згадується українська народна казка про москаля, який варив куліш із своєї сокири у хаті бідної вдови. В її казанку, в її печі, з її сіллю й крупою. Куліш з'їли, сокира – лишилася. Згодиться на нову кашу...

Але є й інші казки – там сокиру закопують у землю, бо це – сокира війни. Чи не час і нам її закопати українську сокиру війни – в українську землю? І спра-

вити по ній тризну – без гучних гасел. На тризні ж бо треба пам'ятати і поминати... Дуже приватно.

Любов ГОЛОТА,
«Слово Просвіти», № 292

Примирені

ЛІТЕРАТУРА

1. Великая Отечественная война 1941-1945. Военно-исторические очерки в 4-х кн. Кн.1. Суровые испытания. – М., 1998.
2. Вечірній Київ 8.05.1996, №83 «Секретні ешелони для українських жінок».
3. Военно-исторический журанл, – 1989. – №4. – с.54.
4. Газета «Правда» – 1939 – 2 августа.
5. Генерал-полковник Ю.Горьков, журнал Інституту загальної історії РАН «Новая и новейшая история» – 1993. – №3. – с.41, ЦАМО РФ – ф.16а – оп.2951. – с.237. – Арк. 4-13.
6. Генік С. Тернистий шлях до волі, ВІК, – Івано-Франківськ, 1996. – с.47.
7. Григоренко П. Соккрытие исторической правды – преступление перед народом: Письмо в редакцию журнала «Вопросы истории КПСС». – Урал (Свердловск). – 1991. -ч.6. – с.4-25.
8. Гриф секретности., 1993. – с.391.
9. Гриф секретності... 1999. – с.125.
10. Гумес И. 22 июня нас спасла нехватка новых самолетов. – Киевские ведомости. – 1996. – 22.06.
11. Данилов В. Готовил ли Сталин нападение на Германию? – «Комсомольская правда». – 1992. – 4.01.
12. Данилов В. Сталинская стратегия войны: планы и реальность – «Отечественная история» – 1995, №3. – с.33-44.
13. ДАСО, ф.п.413, оп.1, спр.10.
14. Довженко О. Зачарована Десна. Україна в огні. Щоденник (1941-1956). – К. – 1995.
15. Довженко О. Зачарована Десна. Україна в огні. Щоденник (1941-1956). – К. – 1995.
16. Дужий. П. «Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин», – Львів, 1998.

17. Іванущенко. Г. “Залізом і кров’ю”. Суми. 2001. “Собор”.
18. Мерецков К. На службі народу: Страницы воспоминаний. – М., 1968.
19. Молода гвардія, 1996, №2. – Ф.Чуєв «Чекіст».
20. Моргун Ф. Безсмертна душа України. Задовго до салютів. Полтава, 1996.
21. Муковський І. Цена перемоги: військові втрати України. Зеркало тижня. – 1996. – 22.06.
22. Орест Субтельний. Україна. Історія. – К., Либідь, 1991.
23. Похлебкин В. Зовнішня політика Росії, Росії і СРСР за 1000 років в іменах, датах, фактах. – Вип. II. – Війни і мирні договори. – КН. 3-я: Європа в першій половині ХХв. Справочник., М., 1999.
24. Резолюція ХХ з’їзду КПРС, М. – 1959. – с.59.
25. Самсонов А. Знати і пам’ятати: Діалог історика з читачем. – М., 1988.
26. Служинська. Людські втрати України. «Українське слово». – 1994. – 12.01.
27. Сумська область у роки Великої Вітчизняної війни. Вид. “Козацький вал”. 2003.
28. Там само.
29. Український історичний журнал. – 1989. – №9. – с.43.
30. Ференбах. О. “Крах і відродження Німеччини”. “Аграф”, 2001.
31. Филиппов А. О готовности Красной Армии к войне в июне 1941г. Военный вестник (АПН). – 1992. – №9. – с.3-8. У кн.: Хрестоматія історії України (1914-1945гг.) Під редакцією А.Ф.Кисельова, Э.М.Щагіна. – М., 1996. – с.498-504.
32. ЦАМО СРСР – ф.353. – от 5864. – Спр.1. – Арк.27.
33. ЦДАВОУ – Оп.70. – Спр. 997. – Арк. 91.

ЗМІСТ

Вступ	3
Велика Вітчизняна чи Друга Світова війна?!	4
<i>Стратегічні партнери і непримиренні вороги</i>	<i>7</i>
<i>Причини катастрофічної поразки СРСР на першому етапі війни (1941-1942рр.)</i>	<i>15</i>
<i>Між молотом і ковадлом</i>	<i>21</i>
<i>Німецько-фашистський окупаційний режим на Сумщині .</i>	<i>27</i>
<i>Сумщина у Великій Вітчизняній війні</i>	<i>37</i>
<i>Горе визволенням</i>	<i>45</i>
<i>Міфи Другої світової війни</i>	<i>57</i>
<i>Післямова</i>	<i>79</i>
Солдатська каша від президентів	82
Література	86

Науково-історичне видання

Микола Карпенко

ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ЧИ ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА?!

Відповідальний за випуск *К.М.Полтавець*.

Художнє оформлення *В.В.Ломака*

Технічний редактор *А.С.Наталуха*.

Здано в набір 15.11.2004. Підписано до друку 8.04.2005. Формат 60x84/16.
Папір офсет. Гарнітура Аріал. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 2,16. Обл.-вид.
арк. 1,96. Тираж 1000 прим. Вид. № 1. Зам. 48. Ціна договірна.

Видавництво “Ярославна”, Україна, 40030, Суми, вул.Горького, 2
(Свідоцтво серія ДК № 332 від 09.02.2001 р., видане Державним Комітетом
інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України).